

EESTI LINNADE JA VALDADE LIIDU RIIGIEELARVESTRAATEEGIA 2023-2026 JA RIIGIEELARVE 2023 LÄBIRÄÄKIMISTE TÖÖRÜHMADE ETTEPANEKUTE KOONDTABEL

30.03.2022

Rahanduse- ja maksupoliitika tööühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused		Ministeeriumi seisukoht	Töörühma kokkulepe, eriarvamused								
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest										
1.	Kohalikele omavalitsustele ülekantava tulumaksumäära tõstmine Tulumaksust KOV üksustele laekuva osakaalu taastamine vähemalt majanduskriisi eelsele tasemele (lisaks varasemale määra tõstmisele maamaksuvabastuste kompenseerimiseks 0,2 protsendipunkti võrra ja lisandunud ülesannete täitmiseks). KOV üksustele laekuv füüsilise isiku tulumaksu osakaal võiks seega olla 12,19%. <i>Kasu:</i> suureneb KOVide finantsvõimekus, jätkusuutlikkus, pakutavate hüvede kvaliteet, võime täita KOV üksustele seadusega pandud kohustusi. KOV üksused saavad edukamalt rahastada oma tegevusi tulude arvel, mille tulemusel jääb nende laenukoormus väiksemaks. Fiskaalne detsentraliseerimine on kooskõlas subsidiaarsuspõhimõttega, suurendab avaliku sektori kulutuste ja objektiivsete vajaduste vastavust ning tugevdab demokraatiat. <i>Selgitus:</i> 2009. a vähendati KOV üksustele laekuvat osa füüsiliste isikute tulumaksust 0,53 protsendipunkti võrra 11,93%-lt 11,4%-le. 2012. a tõsteti seda 0,17 protsendipunkti võrra ja 2014. a veel 0,03 protsendipunkti võrra kompenseerimaks maamaksuvabastuse negatiivset mõju KOV üksustele. Alles 2018. a toimus esimene kärbitud tulumaksuosa taastamine 0,23 protsendipunkti ulatuses, millele 2019. a lisandus 0,04 protsendipunkti. 2018. a tõsteti KOV üksustele laekuvat määra ka 0,03 protsendipunkti seoses ujumise algõpetuse ja tugiteenuste rahastamisega ning 2019. a 0,03	Tõstes tulumaksumäära 12,19 % võttes arvutuse aluseks tulumaksu laekumise 2023. a RaM prognoosi 1 554 mln, saame arvestuslikuks tulumaksu laekumise summaks 1 584 mln ehk + 30 mln eurot <u>ELVL ettepanek</u> <table><tr><td>RES 2023</td><td>12,19 %</td></tr><tr><td>RES 2024</td><td>12,19 %</td></tr><tr><td>RES 2025</td><td>12,20 %</td></tr><tr><td>RES 2026</td><td>12,21 %</td></tr></table>	RES 2023	12,19 %	RES 2024	12,19 %	RES 2025	12,20 %	RES 2026	12,21 %		
RES 2023	12,19 %											
RES 2024	12,19 %											
RES 2025	12,20 %											
RES 2026	12,21 %											

	protsendipunkti seoses jäätmehoolduse ja sotsiaalteenuste korraldamise toetuse tõstmisega tulubaasi. 2020. a tõsteti KOV osa 11,96%-le, mille järel sai taastatud 0,3 protsendipunkti ning taastada jääb veel 0,23 protsendipunkti.			
2.	Ukraina sõjapõgenikega seonduvate kulude hüvitamine. <i>Selgitus:</i> Kohalikele omavalitustele kaasnevad järgnevatel aastatel täiendavad kulud, mis on seotud sõjapõgenike vastuvõtmisega ja nende teenuste pakkumisega.			
3.	Rahandusministeerium on 10.09.2020 kirjas nr 5-1/6165-1 asunud seisukohale, et käibemaksuseaduse (KMS) § 12 lõike 2 alusel kehtestatud määrus nr 41 ja selle volitusnorm tuleb tervikuna kehtetuks tunnistada, millega ei saa nõustuda (Tallinna Linnavalitsuse kiri 05.10.2020 nr Õ-1/2328 – 2). Kohalikule omavalitsusele ühistransporditeenuse toetuse käibemaksuga maksustamisel suureneb selle kulu käibemaksu võrra, s.o. 20%. Käibemaksusumma tuleks arvestada kas toetuse või piletite hüpoteetilise müügihinna põhjal. Käibemaksu saaks riik, s.t. kohalikule omavalitsusele on see kulu. Kui samas olukorras oleks riik, siis peaks riik toetuse andjana küll suurendama toetussummat 20% võrra, kuid riik saaks selle oma ühingult käibemaksuna tagasi. Seega tähendaks käibemaksu lisamine riigile käibemaksuraha ühelt eelarvereaalt teisele kandmist, mis ei too kaasa vara vähenemist. Kohaliku omavalitsuse üksusele tooks analoogne olukord kaasa likviidsete varade vähenemise ja riigi rikastumise selle arvelt. Toetusel põhinevate avalike teenuste osutamise mudelite erineva maksu-mõju korral ei saaks rääkida tasakaalust riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel, kui negatiivne finantsmõju oleks kohalikule omavalitsusele suurem ja see mõju tooks kaasa positiivse finantsmõju riigile. <u>Määruse kehtetuks tunnistamise mõjud tuleb kohalikele omavalitsustele hüvitada.</u>	ELVL kiri 29.10.2020.a Riigikogu rahanduskomisjonile. ELVL ei ole seaduse muudatuse mõjuanalüüsi näinud. Arvestuslik vajadus kokku ca 30 mln € (sh KOV ühistransport ca 16 mln, huviharidus max 1 mln) 14 mln riigi poolt toetus ühistranspordi keskused. Hinnanguliselt on mõju üksnes Tallinnale 15 mln eurot täiendavat kulu		

4.	Vähemalt osa (nt sama määr nagu füüsilise isiku tulumaksu puhul) juriidilise isiku poolt dividendidelt makstavast tulumaksust kohalikele omavalitsustele või eraldada 10% riigieelarvesse laekuvast juriidiliste isikute tulumaksust kohalikele omavalitsustele. <i>Kasut:</i> suureneb KOVide finantsvõimekus, jätkusuutlikkus, pakutavate hüvede kvaliteet, võime täita KOV üksustele seadusega pandud kohustusi. Fiskaalne detsentraliseerimine on kooskõlas subsidiaarsuspõhimõttega, suurendab avaliku sektori kulutuste ja objektivsete vajaduste vastavust ning tugevdab demokraatiat. KOV üksustele tekib täiendav stiimul ettevõtluse soodustamiseks. <i>Täiendav meede:</i> tasandusfondi valemi korrigeerimine võtmaks arvesse ettevõtete tulumaksu osalise KOV üksustele kandmisega kaasnevat KOV üksuste ebavõrdsuse kasvu, kuna suurem enamus dividendisaajaid elab Tallinnas ja Tallinna lähivaldades. Tulumaksu (sh dividendidelt makstavat tulumaksu) reguleerib tulumaksuseadus (edaspidi TuMS), sh sätestab TuMS §5 maksu laekumise riigile või kohalikule omavalitsusele. Dividendidelt makstava tulumaksu osalise laekumise võimaldamiseks tuleb muuta TuMS §5.	2021.a RaM suvises majandusprognoosis on riigieelarvesse prognoositud arvestuslikult 462 mln 12,19 % korral 56,32 mln		
5.	Vähemalt osa (nt sama määr kui füüsilise isiku tulumaksu puhul) juriidilise isiku poolt erisoodustuselt makstavast tulumaksust kohalikele omavalitsustele. <i>Kasut:</i> suureneb KOVide finantsvõimekus, jätkusuutlikkus, pakutavate hüvede kvaliteet, võime täita KOV üksustele seadusega pandud kohustusi. Fiskaalne detsentraliseerimine on kooskõlas subsidiaarsuspõhimõttega, suurendab avaliku sektori kulutuste ja objektivsete vajaduste vastavust ning tugevdab demokraatiat. KOV üksustele tekib täiendav stiimul ettevõtluse soodustamiseks.	2021. aastal laekus MTA-le erisoodustustelt 36,2 mln ehk 7,5% kogu jur.isik tulumaksust 12,19% oleks 4,41 mln		

6.	Mitteresidendist füüsiliste isikute maksatav tulumaks. Muuta tulumaksuseaduse § 5 (1) lisades juurde sõna „mitteresidendid“ § 5. Maksu laekumine(1) Residendist ja mitteresidendistfüüsiliste isikute makstud tulumaks laekub järgmiselt: 1) arvestamata 4. peatükis sätestatud mahaarvamisi, laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 11,96% residendist ja mitteresidendist füüsilise isiku maksustatavast tulust; Mitteresidentide tulumaksu jaotamisel kohalike omavalitsuste vahel võtta aluseks RM määrus 19.12.2008 nr 54, (RTL 2008, 105, 1503) „Füüsilise isiku tulumaksu kohaliku omavalitsuse üksustele eraldamise kord“, kus § 6 (1) on öeldud „Kui tulumaksu eraldamise ajaks puuduvad registris andmed maksumaksja elukoha kohta, jaotatakse omavalitsusüksustele eraldatav maksusumma kohaliku omavalitsuse üksuste vahel proportsionaalselt nende arvestuslike osakaaludega.“			
7.	Pensionidelt maksatav tulumaks. Muuta tulumaksuseadust ja näha ette tulumaksuosa eraldamine KOVidele ka pensionidelt makstud tulumaksust. <i>Selgitus:</i> eakate osakaal KOVide elanikkonnast suureneb järk-järgult seoses demograafiliste muutustega. Seoses sellega lasub KOVidel ka edaspidi suurem koormus eakatele suunatud teenuste ja taristu arendamisel, mistõttu peaks ka pensionidelt makstavast tulumaksust osa laekuma vastavale KOVile, kelle elanike registris on pensioni saaja.	MTA info kohaselt 2021. a pensionidelt makstud tulumaks jagunes: residendid 109 404 104 eurot mitteresidendid 8 460 318 eurot Kokku 117 864 422 eurot Võttes aluseks tulumaksu arvutamise määra 12,19 % oleks summa 14,25 mln eurot		
8.	Muuta elukoha registreerimisega seotud põhimõtteid selliselt, et tudengi puhul käsitletakse tema põhielukohana seda omavalitsust, kus ta ajaliselt rohkem viibib ja/või näha ette täiendavad meetmed kulude kompenseerimaks riigieelarvest neile omavalitsustele, kus elab igapäevaselt rohkelt tudengeid, kes ei ole oma õpingute kohta (omavalitsust) rahvastikuregistris oma elukohana määratlenud. <i>Selgitus:</i> Haridusandmete portaali Haridusilm andmetel omandas 2021/2022 sügisel Eestis kõrgharidust 44 611 üliõpilast, neist Tartu			

	kõrgemates õppeasutustes 18 578. Üle kolmandiku õpib neist seega Tartus. Tartu on elukohana registreerinud vaid 2749 (14,7%). Teeme ettepaneku tasandusfondi arvutamisel võtta arvesse 19-64 aastate elanike üldarvu puhul koefitsiendiga ka üliõpilaste arv, kes ei ole Tartut oma elukohana määratlenud, st 15 829. Võiks rakendada koefitsienti 0,7 lähtudes asjaolust, et 5 päeva nädalas on tudeng Tartus ja 2 päeva koduvallas, linnas). <i>Selgitus:</i> kuigi oluline osa tudengitest elab õppetööga seoses esmaspäevast reedeni (enamasti) Tartus ja tarbib linna poolt osutatavaid avalikke teenuseid, on nende elukohana registreeritud teised omavalitsusüksused ja linn nendega seotud tuludest osa ei saa.			
9.	Korrastada kohalike maksude süsteemi, täiendada kohalike maksude seadust (täiendada loetelu). Laiendada omavalitsuste võimalusi tulu kogumiseks. Täiendada kohalike maksude loetelu (nt turistimaks, müügitaks) juriidiliselt korrektses maksuvaidlusi välistavas sõnastuses, et laiendada omavalitsuste võimalusi tulu kogumiseks. Kohalike maksude seaduse sõnastus vajab ajakohastamist viimaks see vastavusse teiste õigusaktidega. Kohalike maksude osakaal omavalitsuste tuludest on madal, mis on osaliselt tingitud objektiivsetest asjaoludest (näiteks administreerimiskulud), kuid teisalt on valitsuse sekkumise tulemusena vähendatud kohalike omavalitsuste võimalusi (paadi- ja müügitaksu kaotamine). Näha muudatused ette vähemalt 5 aastat enne nende tegelikku rakendamist, andes sellega turuosalistele piisava ajavaru sellega ennetavaks kohanemiseks.			
10.	Taastada huvihariduse ja -tegevuse toetus vähemalt 2021. a tasemele (võttes täiendavalt arvesse ka aastatega toimunud elukalliduse tõusu).	2023. a 14,25 mln eurot		

	<i>Kasni:</i> nõudlus vastava teenuse järele on olemas. Toetuse vähenemise tingimustes on kohalikel omavalitsustel kolm halba valikut: kas jätta lapsed teenusest ilma, nõuda tasu lapsevanematelt või rahastada teenuse osutamist oma eelarvest. Viimase puhul kahaneb niigi madal kohalike omavalitsuste finantssuutlikkus. 2021. a oli kogu kohalikele omavalitsustele jaotatav toetus 14,25 miljonit eurot, käesolevaks aastaks on kavandatud 10,25 miljonit eurot.	<u>ELVL ettepanek</u> RES 2023 14,25 mln RES 2024 14,75 mln RES 2025 15,25 mln RES 2026 15,75 mln		
11.	Võimaldada Eesti Linnade ja Valdade Liidu liikmetel osaleda põhikoolivõrgu korrastamise toetusmeetmes toetuse taotlejana. EL Ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021+ rahastamiskava kohaselt „Põhikoolivõrgu korrastamine“ ettenähtud rahalisi vahendeid kokku 72 mln eurot, mis on oluliselt vähem perioodiga 2014+ võrreldes. Rahastamiskava projekti koostajate nägemuse kohaselt ei kvalifitseeru suuremad omavalitsüksused- Tallinn, Tartu toetuse taotlejateks. Näiteks Tartu koolides on kaasaegne mehaaniline ventilatsiooni-süsteem klassiruumides täies mahus tagatud ainult 29% hoonetest. Linn kavandab järgmise dekaadi jooksul kõigi koolihoonete ulatuslikku parendamist, kuid investeeringute kava pikendab ainuüksi ehitushindade kiire tõus. Linn ei suuda omavahenditest soovitud investeeringuid vajalikus tempos teostada, mistõttu on arvestatud riigi ja EL struktuurfondide toetusega koolihoonete rekonstrueerimisel. Tartu linna haridusasutused teenindavad mitte ainult linna enda, vaid ka paljude lähivaldade lapsi. Suuremate kohalike omavalitsuse hoonete rekonstrueerimine annab ka olulisema tulemise avaliku sektoris olevate hoonete energiatõhusaks muutmisel ja kannab „Eesti riikliku energia-kliimakava aastani 2030“ eesmärgi.			
12.	Suurendada kohalike teede hoiuks ja tänavavalgustuse teenuse osutamiseks eraldavate vahendite mahtu. 2023. aastal vähemalt omavalitsusliitude läbirääkimiste delegatsiooni 2021.a taotluse tasemeni, st 43,5 miljoni euroni.	2023. a 45,5 mln eurot + 16,2 mln eurot		

	Kohalikud teed moodustavad Eesti teedest 40,6%. Kriisi-eelsel 2008. aastal eraldati kohalike teede hoiuks riigieelarvest 40 456 074 eurot, mida järgnevatel aastatel vähendati oluliselt. Viimasetel aastatel eraldatud toetuse summa 29,3 mln eurot on olnud sisuliselt alates 2013. aastast (väljaarvatud COVID meede 2020.a)	ELVL ettepanek RES 2023 45,5 mln RES 2024 45,5 mln RES 2025 45,5 mln RES 2026 45,5 mln		
13.	Kohalike omavalitsuste haldusterritooriumi läbivate riigimaanteede korrashoiu tagamiseks eraldatavate vahendite mahu tõstmine Määrata riigi seadusjärgseks kohustuseks kohalike omavalitsuste haldusterritooriumi läbivate riigimaanteede korrashoiu tagamiseks vajaliku rahastuse planeerimine riigieelarvesse ja vastavate vahendite eraldamine omavalitsustele.	2023. a 41,9 mln Vastavalt KOVidelt kogutud andmetele vajadus TENT-T teedele vaja keskelt läbi 18 milj aastast 2022 aastal 48,9 mln 2023 aastal 18,5 mln 2024 aastal 5,8 mln 2025aastal 4,85 mln (Kooskõlastatud transpordi ja teede töörühmaga) ELVL ettepanek RES 2023 41,9 mln RES 2024 18,5 mln RES 2025 5,8 mln RES 2026 4,85 mln		
14.	Riigi poolse ühistranspordi doteerimise arvestuse alused peavad olema kõigile regioonidele ühesugused sõltumata, kas kehtestati tasuta ühistranspordile üleminek või mitte. Pärnu maakonnas (teenindab MTÜ Pärnumaa Ühistranspordi-keskus) ja Harjumaal, Rapla- ja Lääne maakonnas, Lääne-Viru maakonnas	MTÜ Pärnumaa Ühistranspordi-keskusel jääb riigieelarvest saamata piletitulu võrra vähem raha ehk 538,2 tuhat eurot		

	(teenindab MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus) ei ole mindud tasuta ühistranspordi teed ning maakonnaliinidel on kehtestatud piletihinnad. Piletitulu, mida ainsana kogutakse, laekub riigieelarvesse, mis kokkuvõttes viib maakonnast raha välja. Piletitulude arvelt saaks toetada nõudepõhist ühistransporti sh sotsiaaltransport (Pärnumaa Omavalitsuste Liidu kiri).			
15.	Tallinna Haigla täiendav finantseerimine tasutud käibemaksu arvelt. Tallinna Linnavolikogu otsustanud rajada Narva mnt 129, 129b kinnistutele uue meditsiinilinnaku – Lasnamäe meditsiinilinnaku, kuhu ehitatakse kaasaegne ca 550 kohaline aktiivravi haigla, mis koondaks endasse valdava osa tänaste Tallinna keskhaiglate ravitööst. Uue kavandatava Tallinna Haigla ravitöö maht moodustab ca 25% kogu Eesti eriarstiabi ravitöömahust ning sellest töömahust ca 50% pärineb väljastpoolt Tallinna ning Harjumaad. Läbitud on projekti määratlemise ja funktsionaalse arengukava koostamine (SoM-i poolt heaks kiidetud 19.veebruar 2019.a), koostatud detailplaneering aadressil Narva mnt 129 ja 129b. DP on plaanis kehtestada märtsis 2021.a. Orienteeruv objekti rajamise ehitusmaksumus on 520 mln €, millest haigla seadmestamise ja sisustamise maksumus ca 70 mln €. Rahastamine lahendatakse linna ja sotsiaalministeeriumi ning rahandusministeeriumi ühistegevusena. 2021.a oktoobriks on tulnud rahastuse osas toetavad seisukohad EL taasterahastu fondi vahenditest Tallinna Haigla rajamise finantseerimiseks 280 mln euroga. Arvestades Tallinna Haigla rajamise kogu maksumust on möödapääsmatult vajalik ka riigi eelarveline panus, millest tulenevalt on ettepanek Vabariigi Valitsusel täiendavalt lisaks EL taasterahastu vahenditele toetada riigieelarvest Tallinna Haigla rajamist ca 100 mln euroga, mis oleks ligilähedaselt võrdväärne Tallinna Haigla projektilt saadava käibemaksu summaga.	+ ca 100 mln eurot		

16.	Kaaluda infrastruktuuri tasu kehtestamist avalik-õigusliku tasuna ning laiendada planeerimisseaduse § 131 lõikes 2 sätestatud kohaliku omavalitsuse üksuse kohustuste üleandmise õiguse kohaldamisala. Oluline on ühtse mudeli olemasolu, et juba äriplane koostades oleks selge, millise kuluga tuleb arvestada. Ei saa pidada mõistlikuks ja ökonoomseks olukorda, kus kõik omavalitsused ise leiutavad finantseerimise põhimõtteid, ühtlasi on läbi vaidlemata, milline on õiglane ja proportsionaalne kaasfinantseeringutasu. Nimetatud teema puudutab lisaks teedele ja tehnovõrkudele ka sotsiaalse infrastruktuuri rajamist. Omavalitsusele jääb paindlikus alles, ei ole kohustus valida varianti, kus arendaja kaasfinantseerib taristu rajamist vaid saab leppida kokku selles, et arendaja rajab arendusala teenindamiseks vajaliku taristu 100% ise. Ühtlustatud valikupõhimõtted on see, mida tegelikult ehitusettevõtjad/kinnisvaraarendajad avalikult sektorilt ootavad. Lisaks sellele selgepiirilisemad valikupõhimõtted vähendavad kindlasti ka korruptsiooni-ohtlikke olukordi. Võimalik regulatsioon reguleeriks vaid neid juhtumeid, kus omavalitsused soovivad leppida kokku selles, et taristu rajamise asemel tuleb mingis osas selle rajamist finantseerida.			
17.	Tasandusfondi valemi korrigeerimine. Tasandusfond peaks rohkem arvesse võtma regionaalseid erinevusi.	2023. a tõus + 2% 109,448 mln (+2,15 mln) <u>ELVL ettepanek</u> RES 2023. a 107,302 mln RES 2024. a 111,637 mln RES 2025. a 113,870 mln RES 2026. a 116,147 mln		
18.	Tagada Riigikohtu üldkogu 16. märtsi 2010 kohtuotsuse nr 3-4-1-8-09 täitmine. Antud Riigikohtu otsusega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks selliste õigust loovate aktide andmata jätmise, mis sätestaksid, millised			

	seadusega kohaliku omavalitsuse üksustele pandud kohustused on omavalitsuslikud ja millised riiklikud ja eristaksid kohaliku omavalitsuse üksustele kohaliku elu küsimuste otsustamiseks ja korraldamiseks ette nähtud raha riiklike kohustuste täitmiseks mõeldud rahast ning näeksid ette kohaliku omavalitsuse üksustele seadusega pandud riiklike kohustuste rahastamise riigieelarvest. Tegelikult on andmata õigusakt millega on määratud omavalitsuste tulud KOKS'iga sätestatud omavalitsuslike ja kohalikule omavalitsusele ainuomaste ülesannete täitmiseks.			
19.	Näha riigieelarves ette vahendid maamaksu vähenemise kompenseerimiseks kohalikele omavalitsustele. Eesti maismaa pindalast on 31.12.2018 seisuga kaetud kaitstavate loodusobjektidega 18,8% (816 556 ha). Kaitsealade kogupindalast on 71% riigiomandis, 27% eraomandis, 1% avalik-õiguslikus omandis ja 1% munitsipaalomandis. 01.01.2021 jõustub maamaksuseaduse muudatus, mille kohaselt veeseaduse § 118 alusel sätestatud kalda või ranna veekaitsevööndi maalt makstakse maamaksu 50 protsenti maamaksumäärast. Sellest tulenevalt väheneb Tallinna linnas kogutav maamaks hinnanguliselt 300 000 eurot. Mõju KOV eelarvetele: Iga-aastaselt jääb KOV-idel looduskaitsealade maksusoodustuste tõttu saamata ca 3,1 mln eurot, millest 1,6 mln moodustavad maksuvabad sihtkaitsevööndi alad ning 1,5 mln 50% maksuvabastusega piiranguvööndi alad. Kõige suuremad „kaotajad“ on Tallinna linn (367 822), Kuusalu vald (175 969), Vihula vald (165 174) ja Suure-Jaani vald (120 917). Ca 80% KOV-ides on looduskaitsealadest tingitud maamaksu vähenemine üle 1000 euro. Looduskaitsealadest tingitud maamaksu vähenemist KOVidele otseselt ei kompenseerita. Tasandusfondi jaotamisel arvestatakse KOVi väiksema maamaksulaekumisega ning saamata jääva maamaksu tõttu on	Tallinn: 0,37 mln eurot +0,3 mln, kokku 670 000 eurot Kuusalu vald (175 969 eurot), Vihula vald (165 174 eurot) ja Suure-Jaani vald (120 917 eurot). Ca 80% KOV-ides on looduskaitsealadest tingitud maamaksu vähenemine üle 1000 euro. Iga-aastaselt jääb KOV-idel looduskaitsealade maksusoodustuste tõttu saamata ca 3,1 mln eurot, millest 1,6 mln moodustavad maksuvabad sihtkaitsevööndi alad ning 1,5 mln 50% maksuvabastusega piiranguvööndi Üks kõige suurem kaotaja on Tallinna linn, kus maamaksu vähenemine on 0,37 mln eurot. Seoses veeseaduse jõustumisega uuest aastast väheneb laekuv maamaks järgmisel aastal veel ca 0,3 mln eurot.		

	tasandusfond suurem . Tasandusfondi mitte saava KOVi jaoks selline võimalus puudub. Ettepanek on, et raha laekuks KOV-ile eraldi reana.			
20.	COVID-19 eriolukorrast tulenevalt tulubaasi stabiliseerimise toetus. COVID-19 põhjustatud olukorra halvenemisel võib taas tekkida vajadus tulubaasi stabiliseerimise toetuseks (täiendavaks meetmeks).	Vähemalt 2021. aasta tase ca 30,0 mln		

Keskkonna töörühm töörühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused		Ministeeriumi seisukoht	Töörühma kokkulepe, eriarvamused
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest		
1.	Euroopa Liidu struktuurivahendite 2021+ planeerimisel näha ette toetusmeetmed teede, tänavate, sildade, viaduktide, raudtee peatuste taristu jms. ehitamiseks ja renoveerimiseks. Nende ehitamisel vee- ja kanalisatsioonisüsteemide EL nõuetega vastavusse viimiseks, sealhulgas sademevee eelvoolude rajamiseks ja ühisvoolsete kanalisatsioonisüsteemide lahkvooleks viimiseks. Linnades on ehitus- ja taristuobjektide, eriti suuremate ristmike rajamise eelduseks sademevee eelvoolu rajamine, mistõttu on ettepanek, et Keskkonnainvesteeringute Keskus näeks ette ehituse, energeetika ja	Maksumus vajab täpsustamist ja analüüsi. Esialgse analüüsi maksumus hinnanguliselt 20 000 eurot		

	transpordi valdkonnas rahastusmeetme sademevee eelvoolude rajamiseks ja ühisvoolsete kanalisatsioonisüsteemide lahkvoolseks viimiseks.			
2.	Kehtestada võrdsed tingimused vooluveekogude ja maaparandussüsteemide korrastamise ja hooldamise finantseerimiseks tihe-asustusaladel. Omavalitsuste piire ületavate vooluveekogude hoolduseks puudub terviklik finantseerimislahendus. Vooluveekogude seisundi parendamiseks on võimalik toetust taotleda Keskkonnainvesteeringute Keskusest. Maaparandusseaduse mõistes maaparandussüsteeme linna territooriumil ei ole. Linnade territooriumitel asuvad kraavid on rajatised, millede hoolduseks maaparandussüsteemide hoolduseks mõeldud toetused ei laiene. Linna territooriumil on vajalik liigvee ärajuhtimine merre, mis on ainuvõimalik maaparandussüsteeme kasutades. Seetõttu peab linn õigeks linna territooriumil maaparandussüsteemide kasutamist ning nende hoolduseks ja korrastamiseks samade finantseerimislahenduste kehtestamist.	Esialgse analüüsi maksumus 20 000 eurot		
3.	Arvestada CO₂ kvootide müügitahingutest laekuvate vahendite suunamisel võimalustega linna heakorra tagamiseks. Riiklik või EL 2021+ vahenditest finantseeritav toetusmeede elektrisõidukite laadimistaristu rajamiseks kohalikele omavalitsustele. Ettepanek on kaaluda võimalusi tulevaste perioodide CO₂ kvootide müügitahingutest laekuvaid vahendeid: 1) suunata tiheasustusaladel välisvalgustuse alaste kokkuhoiumeetmete rakendamiseks, sealhulgas amortiseerunud valgustite koos kande- ja liinielementide uuendamisega, mitmeastmelist juhtimist võimaldavate juhtimissüsteemide ja selleks sobivate valgustussüsteemide soetamiseks; 2) rakendada tiheasustusaladel jalgrataste laenutussüsteemide ning turvaliste parklate loomiseks, integreerimaks rongiliine, maaliine ja linnasisest ühistransporti. Laadimistaristu loomine aitab tagada kiiremat üleminekut heite- ja müravabale autokasutusele, mis on oluline nii keskkonnanahoiu kui ka	Rataste laenutussüsteem: 10 mln eurot Vajalikud uuringud ja analüüsid: üle 140 000 euro.		

	kliimamuutuste mõju leevendamisel. Elektrisõidukite laadimistaristu ehitamine on eelduseks madalama müratasemega sõidukite kasutuselevõtuks. Lisaks autodele peaks taristu võimaldama laadida ka teisi elektrilisi sõidukeid (jalgrattad, tõukerattad jne).		
4.	Muuta veterinaarseaduse § 32 lg 1 ja lg 4, kohustades loomaomanikku oma looma identifitseerida ja pannes lemmikloomade registreerimise korraldamise kohustus riigile. Veterinaarseaduse § 32 Koera, kassi ja valgetuhkru identifitseerimine ning nende kohta arvestuse pidamine lõige 1 sätestab: Koera, kassi ja valgetuhkru pidaja korraldab oma looma identifitseerimise. Muuta Veterinaarseaduse § 32 lg 1, sätestades, et loomaomanikul peab olema kohustus tagada oma koduloomade identifitseerimine. Identifitseerimiseks vajalikud vahendid väljastatakse loomapidaja kulul. Loomapidaja on kohustatud pidama peetavate loomade kohta arvestust ning registreerima nad riiklikus registris käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud korras. Veterinaarseaduse § 32 lg 4 kohaselt korraldab koerte ja vajaduse korral teiste lemmikloomade kohta arvestuse pidamist kohalik omavalitsus. Vastav kohustus tuleb panna riigile mitte kohalikule omavalitsusele. Lua üleriiklik veebipõhine lemmikloomade register, mida haldaks riik ja kehtestada lemmiklooma omanikule kohustus mikroipimiseks ning üleriigilisse registrisse kasside-koerte kandmiseks. Riik on juba 2004. aastal investeerinud 30 000 krooni (üks kolmandik registri arenduse maksumusest) üle-eestilise lemmikloomade registri (www.llr.ee) infosüsteemi väljatöötamisse. LLR register töötab endiselt, seda kasutab lisaks Tallinna linnale veel 47 omavalitsust üle Eesti. LLR-i registrile on Tallinn juurde arendanud ka varjupaigaliidese, mõlemad andmebaasid kasutavad sama kiibinumbriga otsingut ja omaniku andmete otsingut. See on oluliselt lihtsustanud nii Tallinna Keskkonna- ja Kommunaalameti, Tallinna Munitsipaalpolitsei Ameti kui ka varjupaigateenuseid pakkuvate mittetulundusühingute tööd. Seega ei ole otstarbekas uut		

	infosüsteemi hankida, vaid jätkata olemasoleva ja toimiva infosüsteemi kasutamist. Antud hetkel on Eestis loomakaitsjate hinnangul ligi 100 erinevat lemmikloomaregistrit. Kolm suuremat on üle-eestilised: LLR lemmikloomaregister (registri hoolduse ja majutusteenused maksavad kinni kohalikud omavalitsused, loomaomanikule on looma registreerimine kui haldustoiming tasuta), väikeloomaarstide register (MTÜ Eesti Väikeloomaarstide Seltsi omandisse kuuluv register, kuhu loomade kandmise maksavad kinni loomaomanikud) ja Kennelliidu register (MTÜ Eesti Kennelliidu omandisse kuuluv register, mis on vaid tõutunnistusega koertele loodud andmekogu, kuhu ei kanta teistest liikidest loomi ega tõutunnistusega koeri). Lisaks on kohalikel omavalitsustel ja loomakliinikutel piirkonniti väiksemamahulised registrid, millest osade andmed on kirjutatud üksnes paberkandjale. Koerte ja kasside kiibistamine ning registrisse kandmine tuleb Eestis muuta kohustuslikuks ja luua tuleb üks üle-eestiline register, mis annaks adekvaateset informatsiooni viivitusteta, et loom saaks esimesel võimalusel tagastatud omanikule. Antud küsimus tuleb lahendada riigi tasandil, sest registreid on palju, segadus seetõttu suur ja erinevate registrite haldajad omavahelisest koostööst huvitatud ei ole. Üleriigilise registri loomise tulemusena muutuks kohalike omavalitsuste tegevus tulemuslikumaks ja kulud väheneksid ning langeks kadunud ja hukkunud lemmikloomade arv.			
5.	Lisada Veterinaarseadusesse punkt, mis käsitleb ennetava vaktsineerimise kohustust. Antud hetkel oleme olukorras, kus loomade ennetavat vaktsineerimist, sh kasside ja koerte marutaudi vastu vaktsineerimist ei reguleeri ükski seadus. Sellest tulenevalt ei ole võimalik ka kohalikul omavalitsusel põhjendada, miks oma territooriumil nõutakse loomade vaktsineerimist ja miks varjupaigas seda tehakse omaniku kulul, kui hulkuma sattunud loom tagastatakse ja ta on vaktsineerimata. Tulenevalt praeguse aja olukorrast, kus meile satub loomi Ukrainast, kus marutaudi levik on laiaulatuslik, on antud kohustus väga oluline.	Õigusloome-alane tegevus		

	Samuti tuuakse aasta-aastalt enam loomi riiki Venemaalt, kus on samuti marutaud äärmiselt kõrge levikuga. Sellest tulenevalt on nii marutaudi, kui loomakatku ennetav vaksineerimine ainuvõimalik viis ennetamiseks antud haiguste levikut ka meie riigis.		
6.	Eraldada vahendeid kohaliku omavalitsusüksuste (KOVde) omanduses olevate kuid üleriigiliste funktsioonidega looduskaitse või muinsuskaitse all olevate keskkonnaobjektide arendamiseks (näiteks nagu Kadrioru park; Tallinna Loomaaed; Tallinna Botaanikaaed; Toomemägi; mõisapargid). Siin toodud nimekiri on lahtine ja siia võib lisada meie rahvuse ja riigi seisukohalt olulisi objekte. Arvestades asutuste riiklikku tähtsust on hädavajalik riigipoolne suurem toetus, et tagada asutuste areng. Kadrioru parki, Tallinna Loomaaeda ja Tallinna ning Tartu Botaanikaaeda ei külasta pelgalt tallinlased. Tallinna Loomaaed on ainuke omataoline tegelik loomaaed Eestis ning seega olemuselt rahvuslik. Loomaaeda külastab Tallinna elanike kõrval märkimisväärt osa inimesi mujalt Eestist saades osa loomaaia poolt pakutavast sõltumata elukohast. Seetõttu on kallutatud (ning paraku ka mitteküllaldane) loomaaia finantseerimine ainult Tallinna vahenditest. See pärsib loomaaia terviklikku toimimist. Loomaaia põhilisteks ajalooliselt üle maailma väljakujunenud neljaks omavahel tugevalt läbipõimunud põhifunktsiooniks on haridus, loodushoid, teaduslikud rakenduslikud uuringud ja hariv puhkus. Arvestades tänapäevast tempokalt hoogu saavat inimtekkelist keskkonnakriisi tema erinevates omavahel läbipõimunud ilmingutes (kliima soojenemine, loodusliku mitmekesisuse kiirenev häving, plastireostus, mulla kadu jne) muutub järjest kriitilisemaks just eelpool loetletud funktsioonide tulemuslik ühisrakendamine selleks, et säilitada meie elukeskkonda, täita seatud riiklike eesmärgid ning rahvusvahelisi kohustusi. Loomaaed on selles osas juba tõestanud oma võimekust sisult rahvusliku institutsioonina.	Tallinna Loomaaed, Tallinna Botaanikaaed, Kadrioru park. Tallinna objektid: üle 38,6 mln euro	

	Loodushoid ja uuringud pole seaduse järgi kohaliku omavalitsuse funktsioonid, vaid pigem riigi ülesanne, mida on raske täita vaid Tallinna rahastusega. Samuti on Tallinna Botaanikaia (TBA) puhul esmatähtis loodusharidus ning selle kõrval liigikaitse – tegelemine nii Eesti kui rahvusvaheliselt ohustatud taimeliikidega ning uuringute läbiviimine, sealjuures kindlasti mitte ainult linna, vaid kogu riigi jaoks. Piritähe jõeoru maastikukaitseala, kus TBA paikneb, on riiklik kaitseala, mille õppetaristu ja taimekooslused on kogu Eesti elanikkonna harimiseks ning vajavad sellest tulenevalt riigi toetust. Kadrioru, sh parki kui Eesti esindusparki külastavad kõik riigi külalised kui Vabariigi presidendi residentsi. Aastas külastab Kadrioru parki üle 4,5 miljoni külalise nii Eestist kui välismaalt, mistõttu on riigipoolne toetamine pargi arenguks hädavajalik. Oluline on riigipoolne toetamine ka Tallinna kalmistutel olevate arhitektuurimälestiste säilitamiseks. Investeeringute tegemisel antud objektidesse on vajalik lisada linna-poolsele panusele teatud protsent riigieelarvest eraldatavaid vahendeid.			
7.	Riigil analüüsida uute taristuobjektide rajamiseks vajalike maa-põuevarade mahtusid ja sobilike karjäärade asukohti ning sätestada kord, mille alusel suunatakse kaevandamise keskkonnatasudest suurem osa kohaliku omavalitsusele. Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liidu (EMTEL) hinnangul ohustab Eesti ehitusturgu toorainekriis, kuna teede ja hoonete rajamiseks vajalikud pae-kivivarud hakkavad lõppema ning lube uute karjäärade avamiseks ei anta. Kõige paremad lubjakivivarud on Tallinna lähiümbruses Jõelähtme ja <i>Harku</i> vallas. Samas on Jõelähtme valla valimisliidu lepingus kirjas, et kaevandusi seal ei avata. Suurte ehitusobjektide rajamiseks ei piisa kodumaisest materjalist, kuid materjali Soomest, Norrast või Rootsist toomine toob kaasa teedeehituse ja muu taristu ehituse tunduva kallinemise. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2019-2023 sätestab ¹ transpordi ja taristu valdkonnas suuremahuliste taristuinvesteeringute projektide ette-	Esialgsed analüüsid üle 80 000 euro		

¹ täpsustus: ELVLi ettepanekud esitatud 15.12.2020. 26.01.2021 astus ametisse uus Vabariigi Valitsus

	valmistamise, mis kasvatab järsult vajadust ehitusmaavarasid ammutada, kuid riik ei ole analüüsinud, kui palju uued taristuobjektid lisanduvaid maapõuevarasid nõuavad ja kui palju selleks tuleb lisakarjääre avada. Analüüsitud on seda vaid Rail Balticu puhul ning Eesti geoloogiateenistus on uurinud ehitusmaavarade olukorda ja vajadust Harju maakonnas. Tulemus näitas, et ehitusmaavara ei jätku. Teemaks on olnud teenindusteede alusmaterjalina aheraine kasutamine, kuid suure liikluskooormusega teede jaoks pole see materjal sobiv. Seadus on andnud valitsusele võimaluse sõltumata kohaliku omavalitsuse otsusest kaevandamisloa välja anda, kuid sellega võivad kaasneda pikaajalised kohtuvaidlused. Kuigi kaevandajad maksavad kaevandamisõiguse tasu keskkonnanahäiringute vähendamiseks, on kohalikule omavalitsusele ja konkreetsele kogukonnale, keda kaevandamine häirib, laekuv tulu praktiliselt reguleerimata.			
8.	Töötada välja seadusandlikud aktid, mis reguleeriksid maavarade kaevandamist KOV-i territooriumil, sh tiheasustusalal. KOV-idel (sh KOV-id tiheasustusaladel) puuduvad maavarade kaevandamise tõkestamiseks õiguslikud alused. Kaevandamisloasid pikendatakse olenemata kohaliku omavalitsuse vastuväidetest ja üldplaneeringutes määratud piirangutest. Iga uue geoloogilise uuringu loa ja kaevandamisloa puhul on kirjeldatud mõjusid ainult konkreetse taotluse raames. Kuna taotletavad alad jäävad oma suuruste tõttu kohustusliku keskkonnamõju hindamise piiridest enamasti välja (kaevandajad on erinevad ja iga luba taotletakse ning menetletakse eraldi), siis puudubki koosmõjusid hindavate uuringute ning kaevandamise osas ühtne nägemus KOV-ide haldusterritooriumitel. Üksikud keskkonnamõju hindamised, mis on tehtud, ei anna ühtset nägemust kogu maardla (sh maardlad tiheasustusalal) piirkonna olukorra kohta.	60 000 eurot		

	Üldplaneeringute põhieesmärk KOV-ide haldusterritooriumitel on ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine ning eelduste loomine hea elukeskkonna kujunemiseks. Üldplaneeringutes käsitletakse: 1. Erinevaid keskkonnaaspekte (veevarud, rohevõrgustik, kaitsealused liigid ja üksikobjektid jne) ja <i>Status Quo</i> koormus keskkonnale. 2. Tegevusi, mis käsitlevad veevarude kadusid. 3. Piirkondade analüüsi, kus võib kaevandada ja millises ulatuses ning kus tuleb hoiduda 4. Tegevuste analüüse ja ettepanekuid, mis tagavad järgmiste eesmärkide üheaegse täitmise (ilma üksteist kompromiteerimata ehk arvestamata): - o joogiveevarude kaitse; - o toimimine rekreatsioonialana; - o toimimine rohevõrgustiku tuumalana; - o toimimine kaitsealustele kahepaiksetele, roomajatele, haudelindudele ja taimedele soodsa elupaigana ning toimimine soodsas seisundis liiviku- ja rabakooslusena; - o riigikaitse. 5. Ruumiliste lahenduste analüüsi, mis aitavad tagada punktis 4 nimetatud eesmärkide täitmise. Kuna tegelikkuses pikendatakse olemasolevaid kaevandamislubasid olenevata kohaliku omavalitsuse vastuväidetest ja üldplaneeringutes määratud piirangutest, ning ei analüüsita keskkonnamõjusid puhke- ja virgestusmaal (sh tiheasustusaladel) uute geoloogiliste uuringute läbiviimiseks ning karjäärade avamiseks, on vajalik välja töötada KOV-ide huvide kaitseks seadusandlikud aktid, mis reguleeriksid maavarade kaevandamist KOV-i territooriumil, sh tiheasustusalal.			
9.	Peremehetute puurkaevude inventariseerimine	Pilootprojekti maksumus 475 000 eurot		

	Kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumil puurkaevude inventariseerimine ning kaevude registri korrastamine koos asukoha täpsustamisega https://veka.keskkonnainfo.ee/veka.aspx?	Üleriiklike tegevuste maksumus selgub peale pilootprojekti läbiviimist.		
10.	Luua võimalus omavalitsuskeskse jäätmeveosüsteemi rakendamiseks. Jäätmeseaduses tuleb sõnastada selge alus, et KOV-id võivad küsida korraldatud jäätmeveo teenuse osutamise eest tasu. Teeme ettepaneku täiendada jäätmeseadust § 65 lõikega 2, muutes järgnevat numeratsiooni, järgmiselt: „(2) Jäätmeveo võib korraldada selliselt, et jäätmeid vedava ettevõtja ainsaks kliendiks ja temale tasu maksjaks on kohaliku omavalitsuse üksus või selle üksuse volitatud mittetulundusühing. Sellisel juhul lasub jäätmevaldajate üle arvestuse pidamise ning nendega arveldamise kohustus kohaliku omavalitsuse üksusel või selle üksuse volitatud mittetulundusühingul.“ Alates 06.01.2015 on kehtetu jäätmeseaduse § 66 lg 11, mis andis kohaliku omavalitsuse üksusele volituse osutada jäätmevaldajatele korraldatud jäätmeveo teenust ja küsida neilt osutatud teenuse eest tasu. Nimetatud sätte kehtetuks tunnistamine riivab kohaliku omavalitsuse üksuse enesekorraldusõigust ja õigust otsustada, kuidas oma haldusterritooriumil jäätmehooldust korraldada. Tallinna linn osutab korraldatud jäätmevedu 9-s jäätmeveopiirkonnas 13-st ja leiab, et tegemist on nii riigi jäätmepoliitika (nt jäätmete ringlussevõtu sihtmäärade saavutamine) kui ka jäätmevaldajate jaoks parima võimaliku lahendusega, mis tuleb jäätmeseaduses taaskehtestada.	Õigusloome-alane tegevus		

	Korraldatud jäätmeveo teenuse osutamine kohaliku omavalitsuse üksuse poolt võimaldab omavalitsusel saada vahetut teavet korraldatud jäätmeveoga liitunudest, mis omakorda võimaldab paremini järelevalvet teostada. Samuti on kohaliku omavalitsuse üksusel sellisel juhul aktuaalsed andmed tekkivate jäätmevoogude kohta. Seni jäätmevedajate poolt edastatud andmed on olnud puudulikud. Kohaliku omavalitsuse üksuse poolt teenuse osutamine tagab, et jäätmevedajal ei teki motivatsiooni jäätmevaldajatelt kogutud jäätmeid ebaseaduslikult ladestada, sest jäätmekäitluskohale maksab omavalitsus, mitte vedaja. Ettepaneku elluviimine võimaldab kohaliku omavalitsuse üksusel jäätmeveohinda jäätmeliikide lõikes ristsubsideerida ja kehtestada jäätmevaldajale liigiti kogutud jäätmete äraandmise eest odavam hind kui näiteks segaolmejäätmete äraandmise eest, edendades selle kaudu tekkekohal jäätmete liigiti kogumist.			
11.	Lubada korraldatud jäätmeveole kohaldada riigihangete seaduse kohast sisetehingute regulatsiooni ning vastavalt tunnistada kehtetuks ja jätta välja sisetehingu keelavad sätted jäätmeseaduse § 1 lõikest 5 Sätte kohaselt ei ole lubatud korraldatud jäätmeveo tellimine sisetehingu korras riigihanget korraldamata. Kui jäätmeseaduses vastavat keeldu ei oleks, oleks sisetehingu tegemine riigihangete seaduse § 12 alusel lubatud. Puudub mõistlik põhjendus võtta kohaliku omavalitsuse üksuselt ära riigihangete seaduse kohaselt lubatud õigus teha sisetehingut. Omavalitsustel peab olema võimalus valida sobivaim viis jäätmeveo korraldamiseks. Nii Euroopa Liidus kui ka maailmas on nii veemajanduses kui ka jäätmemajanduses trend selline, et parema ja stabiilselt tulemuslikumaks muutuva teenuse tagab KOV-kesksetele lahendustele, sealhulgas <i>in-house</i> lahendustele tagasipöördumine.	Õigusloome-alane tegevus		

12.	Käsitleda jäätmeseadust puudutavate ettepanekute hulgas ka jäätmeregistri teemat: Täpsustada jäätmeseaduse §-s 71¹ sätestatud jäätmevaldajate registri regulatsiooni Jäätmevaldajate register on sätestatud jäätmeseaduse §-s 71¹ järgmiselt: (1) Kohaliku omavalitsuse üksus asutab määrusega jäätmevaldajate registri ning kehtestab registri pidamise korra. (2) Kohalikul omavalitsusel on õigus saada tasuta teavet jäätmeveo piirkonnas tegutsevalt jäätmevedajalt käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud registri andmete kohta. Jäätmeseadusega sätestatud ülesannete täitmiseks peab igal KOV-il olema jäätmevaldajate register. Seadusandja ei ole määratlenud andmekogu sisu ja sellesse kogutavate andmete koosseisu. Jäätmevaldaja mõiste jäätmeseaduses on nii lai, et jääb arusaamatuks, kelle andmeid tuleb registrisse kanda. Olemuslikult kogutakse registrisse jäätmetekkekohad – ehk maaüksused, mis on hoonestatud – st kinnistud, mille kasutusotstarbest tuleneb eeldus, et seal tekivad jäätmed. Objekti suhtes ei saa olla nõudeid, mistõttu on vaja objektiga seotud subjekti. Seetõttu peaks jäätmeseadus sõnaselgelt sätestama, kes korraldatud olmejäätmeveoga hõlmatud kinnisasjal jäätmete käitlemise eest vastutab. Korraldatud olmejäätmeveos on subjektide ring, kes peaks tagama jäätmetekkekohalt olmejäätmete nõuetekohase äraveo, oluliselt kitsam. Seadusega ei ole jäätmevaldajale kehtestatud mh kohustust tagada jäätmeregistris jäätmevedaja jaoks vajalikud andmed.	Õigusloome-alane tegevus.		
-----	--	---------------------------	--	--

Lõimumise töörühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused		Ministeeriumi seisukoht	Töörühma kokkulepe, eriarvamused
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest		

1.	Toetusmeede erinevate programmide läbiviimiseks eesti keele õppe toetamisel kohalikes omavalitsustes.			
2.	Toetada toetusmeetmete kaudu tegevusi, mille eesmärk on aidata kaasa erineva kultuurilise taustaga inimeste igapäevaste kontaktide tekkele, suhtlusele ja kaasamisele.			
3.	Edendada vähemusrahvuste kultuuriseltside loomist ja tegutsemist läbi projektikonkursside kaasates neid lõimumisprotsessi ja aidata neil säilitada oma kultuuriruumi. Leida võimalused kultuuriseltside tegevuseks kasutatavate üüripindade kulude katmiseks (vajab analüüsi ja koostööd).			
4.	Viia läbi kohalike omavalitsuste uussisserändajatega vahetult kokkupuutuvatele ametnikele koolitused, eesmärgiga tõsta ametnike võimekust uussisserändajate kohanemise toetamisel.			
5.	Rahvusvahelise kaitse saanud pagulaste toimetuleku edendamiseks on vaja tõsta tugiisiku rolli ja tähtsust ning suurendada teenuse mahtu, selle eesmärgi täitmisele aitaks kaasa ka pagulase tugiisiku ja omavalitsuste koostöö tihendamine. Tegemist on riigipoolse teenusega.	Säilitada 2022.a. toetuste maht, lisaks ette näha täiendavad vahendid kavandatavate muudatuste rakendamiseks süsteemi haldamises.		

Kultuuri ja spordi valdkonna töörühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	Ministeeriumi seisukoht	
----	--	-------------------------	--

	Ettepanek ja põhjendus	Märkus/maksumus		Töörühma kokkulepe, eriarvamused
	Eesmärk: Loodud on mitmekesised kultuuritarbimise võimalused			
1.	Eraldada vahendeid kohalike omavalitsusüksuste (KOVide) omanduses olevate kuid üleriigiliste funktsioonidega kultuuriobjektide arendamiseks (näiteks nagu Tallinna Lauluväljak; Tallinna Linnahall). Arvestades asutuste riiklikku tähtsust on hädavajalik riigipoolne suurem toetus, et tagada asutuste areng. Investeeringute tegemisel antud objektidesse on vajalik lisada linnapoolsele panusele teatud protsent riigieelarvest eraldatavaid vahendeid.	50/50 finantseerimise põhimõtte riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel.		
	Eesmärk: Loodud on mitmekesised liikumisvõimalused ning noortesport on toetatud			
2.	Toetada investeeringute tegemist üleriigilise tähtsusega spordirajatiste renoveerimisel ja ehitamisel põhimõttel, et investeeringu maht jaguneks pooleks riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse vahel. Ettepanek on tõsta 2023. a prioriteetseks objektiks Kadrioru Staadion. Seda põhjusel, et tegemist on üleriikliku tähtsusega, rahvusvahelise potentsiaaliga ja mitmekülgset lisaväärtust loova, kuid tugevalt amortiseerunud ja kiiremas korras rekonstrueerimist vajava objektiga. Kadrioru Staadion: renoveerimise hinnanguline kogumaksumus – 12 mln eurot. Eesmärgiks on jätkuvalt riikliku tähtsusega Eesti rahvusstaadioni täielik renoveerimine kaasaegseks võistlus- ja treeningkeskuseks. Hetkel käib erinevate mahtude kaardistamine ja projekteerimistööde ettevalmistamine. Mälestisena (muinsuskaitseobjektina) arvel oleva peatribüüni seisukorra hindamiseks läbi viidud ekspertiisi kokkuvõtte on, et hoone	50/50 finantseerimise põhimõtte riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel.	.	

remonti ei ole enam võimalik edasi lükata. Lisaks kande-konstruksioonidele on väga halvas olukorras kõik kommunikatsioonid (elekter, vesi, küte). Kohene valmisolek on alustada staadioni peaareeni valgustuse kaasajastamisega. Järjekorras ootavad: harjutusväljakute renoveerimistööd ja neid teenindava juurdeehituse rajamine, laoruumide laiendamine. Teiseks oluliseks objektiks on Pirita Velodroom. Pirita Velodroom: multifunktsionaalse sisetreki projekteerimise ja ehituse hinnanguline kogumaksumus – 12 mln eurot. 1969. a valminud velodroom on amortiseerunud ning trekirada ei saa kasutada treeninguteks ega võistlusteks. Ettepaneku kohaselt on kavas senise velodroomi asemele ehitada kaasaegne spordikeskus, kus lisaks sisetrekile on areeni keskel võimalus erinevaid spordikatteid kasutades läbi viia mitmete teiste spordialade treeninguid, võistlusi ja muid üritusi. Kaasaegsel trekil on puidust ovaal siseringi pikkusega 250 m. Sisetrekk vajab maa-ala, mis on vähemalt 110-115 m pikk ja 55-60 m lai. Rahvusvaheliste võistluste korraldamiseks peaks keskus mahutama vähemalt 2000 pealtvaatajat. Uue multifunktsionaalse keskuse ehitamiseks on olemas kehtiv detailplaneering. Kohapeal on olemas kõik vajalikud kommunikatsioonid ja muu taristu. Hetkel on Tallinna linn ja riik tegemas koostööd Kalevi Staadioni rekonstrueerimisel, kus panustatakse 50:50 põhimõttel 6 miljonit eurot. Projekt on lõpusirgel ja rohkem töös olevaid ning Tallinnas asuvaid riikliku tähtsusega spordiobjekte prioriteetide seas ei ole. Tegemist oli esmakordse sedalaadi koostööga Tallinna ja riigi vahel. Kuigi investeerimisobjektiks oli spordirajatis, siis riigi poolne huvi panustada oli seotud esmajärjekorras laulu- ja tantsupeo traditsioonidega. Tallinnas on arvukalt üleriikliku tähtsusega spordiobjekte, millede parendamine võiks olla nii riigi kui linna ühine prioriteet.			
---	--	--	--

	Eesmärk: <i>Rahvakultuur on hoitud ja edasi kantud</i>			
3.	Tagada riigipoolne järjepidev tegevustoetus KOVidele laulu- ja tantsupeotraditsiooni säilimise ja jätkusuutlikkuse osas, sh: eraldada täiendavad vahendid KOVidele rahvarõivaste soetamise toetuseks (nt luua võimalus KOVidele toetuse taotlemiseks). Autentsete rahvarõiva komplektide soetamine kollektiividele on osalejate jaoks kulukas tegevus.	Vähemalt 2022. aasta tase.		
4.	Laulu- ja tantsupeo juhendajate väärtustamise kampaania korraldamine eesmärgiga tuua noori senisest enam selle ameti juurde. Probleem on selles, et noored ei vali õppimiseks dirigendi, rahvatantsu ja pilliõppe juhendaja ametit, kuna selle ametiga käib kaasas suur ebakindlus. Olukorras, kus riik on astunud suure sammu juhendajate palkade tasumisel ja seadustamisel oleks hea mõelda, kuidas neid erialasid populariseerida.	Vajab analüüsi ja koostööd.		
	Eesmärk: <i>Raamatukogud on kaasaegsed ja sisukad kultuuri- ja kogukonnakeskused</i>			
5.	Kahekordistada vahendeid rahvaraamatukogude teavikute soetamiseks ja raamatukogusüsteemi arendamiseks, samuti toetuse eraldamist teavikute transpordiks. Transpordikulud teavikute transpordiks on senini KOVidele katmata. Tänased eraldised rahvaraamatukogudele on jäänud samasse suurusjärku eelmiste aastate tasemega, need ei ole piisavad valdkonna jätkusuutlikuks rahastamiseks. Samas on teavikute hinnatase märkimisväärselt tõusnud ning suurenenud on ka elanike ootused uute raamatukogu poolt pakutavate lisateenuste järele.	Rahvaraamatukogu seadus on muutmisel. 2022. aasta raamatukogude teavikute toetus 1,88 mln eurot. Leida rahalised vahendid toetuse suurendamiseks.		

	Lua arengumeelede rahvaraamatukogude tehnilise võimekuse suurendamiseks. Vajadus on muuta digiriigile (sh erinevatele avalikele teenustele) ligipääsu kvaliteeti läbi riistvara ja internetiühenduse parandamise. Rohkem tuleb tähelepanu pöörata koostöös omavalitsustega raamatukogutöötajate koolitamisele ja järelkasvule.	Vajab analüüsi.		
	Eesmärk: Loodud on mitmekesised liikumisvõimalused ning noortesport on toetatud			
6.	Liikumisaktiivsuse edendamiseks luua toetusfond, mille eesmärgiks on kooli ja lasteaedade keskkonna kujundamine liikuma kutsuvaks. Spordivaldkonnas on oluline suurenda liikumist koolidesse ja ka lasteaedadesse. Laste vähene liikumine on üks suuremaid probleeme. Samas aitab liikumise soodustamine kaasa nutisõltuvuse vähendamisele, mis on saamaks oluliseks vaimse tervise probleemiks. Seda probleemi on võimalik lahendada spordi- ja haridusvaldkonna koostöös.	Vajab analüüsi.		
7.	Suurendada vahendeid ujumise algõpetuse läbiviimiseks ja korraldamiseks. Vaadata üle toetuse eraldamise põhimõtted arvestades muuhulgas transpordikulude ja töötasude kasvu.	Vähemalt 2022. aasta tase.		
8.	Toetada jätkuvalt regionaalseid tervisespordikeskusi, mille kaudu paraneb tervisesporditeenuse kättesaadavus ja kvaliteet.	Vähemalt 600 000 eurot aastas.		
9.	Viia 5. kutsetasemega treenerite palk Eesti keskmisele tasemele. Oluline on laiendada ka treeneripalga maksmist treeneri kutse 4. taseme omanikele diferentseeritult treeneripalgast. Noorte liikumisharjumuste tõus on oluline eesmärk, et tõsta meie elanikkonna heaolu. Juhime tähelepanu, et treenerite	Vajab analüüsi.		

	kvalifikatsiooni tõstmine on väga oluline ning seega soovime arutada võimalust laiendada diferentseeritult 4. kutsetasemega treeneritele palgatoetuse võimalust, mille eesmärk on laiendada kvalifikatsiooniga treenerite hulka ning innustada neid kõrgema kategoorika taotlemiseks. Täna annab riik treenerite palgatoetust alates 5. astme kutsekvalifikatsiooni omavatele treeneritele. Eesti spordiseaduse alusel kvalifitseerub 4. astme treener nooremtreenerina, kes võib samuti iseseisvalt juhendada huvitegevust. Eesti Spordiregistri statistika põhjal lõpetab igal aastal treeneritöö (ei pikenda kutsekvalifikatsiooni) ligemale 300 treenerit (spordiregistris kokku ~3300 treenerit). Väärtustamaks treeneri kutset ja anda paremad võimalused ka noortele algajatele treeneritele, tuleks lisada riigi poolsele toetuse saajate hulka ka 4. kutsekvalifikatsiooni taset omavad treenerid. Antud toetus võib olla eraldi toetus n.ö „starditoetus“ treeneri kutsetöö alustamiseks ning võiks olla ka ajalise piiranguga toetus, näiteks kolme aastane toetus, eesmärgiga antud perioodi jooksul tõsta oma kutsekvalifikatsiooni vähemalt ühe astme võrra ja saada edaspidi hetkel riigi poolt kehtestatud treeneripalga toetust.			
	Eesmärk: <i>Valdkonnas töötavad spetsialistid on kompetentsed</i>			
10.	Suunata vahendeid treeneri- ja juhendajakoolituse programmide välja töötamiseks eesmärgiga tõsta laste ja noortega töötavate juhendajate teadlikkust erivajadustega lastega töötamisel ning ka laste abivajaduse märkamisel laiemalt. Täna on keerukad lapsed ja noored ka treeningutes ja huviringides, kuid treeneritel ja juhendajatel on vähene ette-	Vajab täiendavat analüüsi.		

	valmistus nende lastega tegelemisele (erinevate diagnooside eripärad ja käitumissoovitused).			
11.	Vajadus on kultuurispetsialistide koolitusprogrammi järgi, et tõsta omavalitsustes kultuuri- ja spordivaldkonna kompetentsi. Peale haldusreformi on omavalitsustes tööl kultuuri- korraldajad ja/või spordispetsialistid, keda varasemalt ei olnud. Nüüd oleks vaja tegeleda süsteemse valdkondliku koolitamisega, et tõsta spetsialistide teadlikkust ja asjakohasust valdkondades.	Vajab analüüsi ja koostööd.		
	Eesmärk: <i>Laste ja noorte huvi ja teadmised kultuuripärandist ja rahvakultuurist on paranenud</i>			
12.	Jätkata Kultuurirahvaste programmi, mille kaudu saab iga õpilane käia igal õppeaastal kontserdil, teatrietendusel, kunstinäitusel, kinoseansil ja muuseumitunnis.	53 eurot põhikooliõpilase kohta on praegu arvestuslik keskmine summa, mis täpsustub, kui saab paika toetuse koefitsient hajaasustusega piirkondade kohalikele omavalitsustele.		
	Eesmärk: <i>Kultuuripärand on hoitud ja korrastatud</i>			
13.	Suurendada kahekordselt vahendeid muinsuskaitseobjektide toetuseks. Muinsuskaitse all olevate kultuuriväärtuste säilimine peab olema kõrgendatud riikliku tähelepanu all. Eraldatud vahendid ei kata tegelikke vajadusi. Tekkinud on olukord, kus ühelt poolt on riik objektide kaitse alla	Vähemalt 2022. aasta tase. Leida rahalised vahendid valdkonna toetuste suurendamiseks.		

	võtmisega deklareerinud, et nende säilimine on riiklik huvi, samas kõik kohustused objektide säilimise tagamiseks on pandud omanikule.			
--	--	--	--	--

Transpordi ja teede töörühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused			Ministeeriumi seisukoht	Töörühma kokkulepe, eriarvamused												
	Ettepanek ja põhjendus					ELVLi ettepanek maksumusest											
1.	Tulenevalt Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist tuleb suurendada kohalike teede hoiuks ja tänavavalgustuse teenuse osutamiseks eraldavate vahendite mahtu 2023.aastal vähemalt omavalitsusliitude läbirääkimiste delegatsiooni 2022.a taotluse tasemeni. <table><tr><td></td><td>2021 <u>eraldus</u></td><td>2022 taotlus</td><td>2023 taotlus</td></tr><tr><td>Eraldis kohalike teede hoiuks toetusfondi kaudu, €</td><td>29 313 000, sh Tallinn 3 407 274</td><td>45 494 900</td><td>Teehoiu rahastamise viimine vastavusse tegelike vajadustega</td></tr><tr><td>Juhtumipõhine toetus, €</td><td>-</td><td>7 000 000</td><td>10 200 000</td></tr></table>				2021 <u>eraldus</u>	2022 taotlus	2023 taotlus	Eraldis kohalike teede hoiuks toetusfondi kaudu, €	29 313 000, sh Tallinn 3 407 274	45 494 900	Teehoiu rahastamise viimine vastavusse tegelike vajadustega	Juhtumipõhine toetus, €	-	7 000 000	10 200 000	Kohalikud teed moodustavad Eesti teedest 40,6 protsenti. Kriisieelsel 2008. aastal eraldati kohalike teede hoiuks riigieelarvest 40 456 074 €, mida järgnevatel aastatel vähendati oluliselt. Omavalitsususte läbirääkimiste delegatsioon, sh Tallinna linn Eesti Linnade ja Valdade Liidu liikmena, taotleb teehoiuks eraldatavate vahendite 2008. aasta taseme taastamist ja selle edasist suurendamist proportsionaalselt riigiteede teehoiukavas kavandatud mahtude kasvule. Kriisijärgsel perioodil kuni aastani 2020 riigi poolt eraldatud vahendid teehoiu kulude katteks ei kata omavalitsuste tegelikku vajadust teehoiukulude katmiseks ja vajaliku teenustaseme täitmiseks. Riigi eelarvestrateegias 2021–2024 (RES) pole avalikult kasutatavate kohalike teede	
	2021 <u>eraldus</u>	2022 taotlus	2023 taotlus														
Eraldis kohalike teede hoiuks toetusfondi kaudu, €	29 313 000, sh Tallinn 3 407 274	45 494 900	Teehoiu rahastamise viimine vastavusse tegelike vajadustega														
Juhtumipõhine toetus, €	-	7 000 000	10 200 000														

		hoiu vahendeid sõnaselgelt rahaliselt kavandatud, on vaid viidatud, et riigieelarvest edasikantavate maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada KOV-idele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades hooldada kohalikke teid. RES transpordi programmi kohaselt eraldatakse juhtumipõhist toetust kohalikele omavalitsustele, kelle teelõikudel tekivad täiendavad kulutused seoses täiendava liiklusesagedusega, lisaks kohalikule liiklusele ning ettevõtlusega seotud kohalike teede seisukorra parandamiseks, aga samuti ka liiklusohutuse parandamiseks, kokku summas 20 mln eurot (2021). 2021. aastal juhtumipõhist toetust KOV-idele ei eraldatud, küll aga eraldati Vabariigi Valitsuse 15.1.2021 korraldusega nr 11 „2021. aasta riigieelarve täiendav liigendamine“ täiendavat investeeringutoetust transporti 34 779 067 €. Juhtumipõhise toetuse eraldamisel edaspidi arvestada ka liiklusohutuse parandamise eesmärgil eraldatava toetusega teeületuskohtade ohutumaks muutmiseks vastavalt liiklusohutusprogrammi 2016–2025 elluviimiskavale. Valitsusleppe kohaselt² jätkab valitsusliit transpordi ja taristu valdkonnas kergliiklusteede rajamise toetamist.	
--	--	---	--

² täpsustus: ELVLi ettepanekud esitatud 15.12.2020. 26.01.2021 astus ametisse uus Vabariigi Valitsus

		Edendatakse jalgratta kasutust läbi kergliiklustristu arendamise. Toetatakse omavalitsusi jalgratta-strateegiate loomisel ja elluviimisel. Valitsusliit arendab üle Eesti kvaliteetset ühistranspordivõrku ning seisab kohalike inimeste reaalsele vajadusele vastava ühistranspordi korralduse eest. Eesmärk on mõistlik, elanike vajadusele vastav transpordikorraldus, mis tagab transporditeenuste kättesaadavuse ja piirkondlike erisustega arvestamise. Võrreldes eelmise VV tegevusprogrammiga, ei näe kehtiv valitsuslepe ette kohalike teede hoiuks eraldatavate vahendite mahu suurendamist. Arvestades Tallinna linna territooriumil kavandatavate suuremahuliste tee-ehitustöödega, nagu Lennujaama laiendus, Rail Baltic ja bussiterminali ehitus, Tallinna väike ringtee (Delta ühendustee), Peterburi mnt rekonstrueerimine, suurenevad oluliselt Tallinna linna läbivad liiklusvood, mille tagajärjel on vajadus suurendada teehoiukulusid teede seisundi tagamiseks. Tänavavalgustuse teenuse osutamine on riiklike õigusaktide alusel kohalikele omavalitsustele pandud kohustus, mis on tee seisundinõuete täitmiseks osutatav teenus. Majandus- ja taristuministri 14.07.2015 määruse nr 92 „<u>Tee seisundinõuded</u>“ § 6 lg 1 punkt 10 kohaselt peab paigaldatud valgustus pimedal ajal põlema. Tee omanik võib valgustust vähendada või välja lülitada, kui ta on täitnud tingimused ohutuks	
--	--	--	--

		liiklemiseks. Määrus kehtestab nõuded teede seisundile, hooldusele ja valgustamisele pannes eeltoodud kohustused tee omanikele, ehk omavalitsustele. Teel asuvate rajatiste ja tehnovõrkude seisundinõuete täitmise eest vastutab nende omanik.		
2.	Finantseerida riigieelarvest linnu/valdu läbivate riigimaanteed, sh TEN-T võrgustikku kuuluvate põhimaanteed teehoidu.	Finantseerida riigieelarvest linnu/valdu läbivate riigimaanteed, sh TEN-T võrgustikku kuuluvate põhimaanteed teehoidu Kohalike omavalitsuste haldusterritooriumi läbivate riigimaanteed korrashoiu tagamiseks eraldatavate vahendite mahu tõstmine Määrata riigi seadusjärgseks kohustuseks kohalike omavalitsuste haldusterritooriumi läbivate riigimaanteed korrashoiu tagamiseks vajaliku rahastuse planeerimine riigieelarvesse ja vastavate vahendite eraldamine omavalitsustele. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2019-2023 sätestab³ transpordi ja taristu valdkonnas valitsusliidu üheks aluspõhimõtteks punktis 14.1. valmistada ette suuremahulised taristuinvesteeringute projektid, et neid oleks võimalik jätkusuutlikult teostada sõltumata		

		majanduskonjunktuurist. Tegevuse elluviimiseks on MKM-ile tehtud ülesandeks koostada riigiteede teehoiukava 2021–2030. Koostöös MKM-iga tuleb teehoiukavasse lülitada pealinna ja teisi suuri linnu läbivad olemuslikult riigitee tunnustega teed ja tänavad. KOV-e läbivad olemuslikult riigi tähtsusega ja TEN-T võrgustikku kuuluvad riigiteed, mistõttu peaksid need kuuluma majandus- ja taristuministri 25.06.2015 määrusega nr 72 „Riigiteede liigid ja riigiteede nimekirja“ kinnitatud riigiteede nimekirja riigiteedena, mitte linnade, alevite või alevike piirides olevate riigiteede lõikudena, mis on ehitusseadustiku mõistes tänavad. Kuigi kehtiva õigusakti „Riigiteede liigid ja riigiteede nimekirja“ kohaselt on põhimaantee ülesanne ühendada pealinna ja teisi suuri linnu tähtsate sadamate, raudteesõlmede ja piiripunktidega, siis riigiteede nimekirja kantud põhimaantee algus või lõpp-punkt on määratud KOV haldusterritooriumi piiriga. See tähendab et KOV piiridesse jääva riigimaantee tunnustele vastava tee korrashoiu kohustus jääb KOV kanda, kuigi see peaks olema riigi ülesanne. Olemuslikult riigiteedena olevatena ja riigile strateegiliselt tähtsate transpordiobjektide ühendusteedena (ligi 1,77 mln m² (106,163 km)), tuleb nende korrashoidu finantseerida riigieelarvest summas 52,5 mln €/aastas, mis on arvestatud <u>Tallinna tänavate PMS analüüsi</u> 2015. hindade alusel nõutava	
--	--	---	--

		seisunditaseme saavutamiseks vajalik teehoiu kulu aastas. Liiklusseaduse §-s 1¹ on muu hulgas reguleeritud riigitee ehitamise raames ka riigile mittekuuluva tee osaline ehitamine, millest lähtuvalt on lubatud teehoiukavas oleva riigitee ehitamise raames riigile mittekuuluva tee osaline ehitamine, kui see on vajalik teedevõrgu terviklikkuse tagamisest avalikes huvides. Sellest lähtuvalt on ettepanek teedevõrgu arendamisel alustada läbirääkimisi kohalike omavalitsustega, et leppida kokku ja seadustada linnu/valdu läbivate teede omandivorm ja teehoiu rahastamine. See võimaldab koostöös Maanteeametiga alustada alljärgnevate olemuslikult riigiteede, sh. TEN-T võrgustikku kuuluvate maanteede hoiu rahastamisega riigieelarvest: - Vabaduse pst Männiku tee ristmikust kuni linna piirini Pääsküla jõe sillal; - Peterburi tee Vao ristmikust kuni Tartu mnt (või Smuuli teeni); - Rannamõisa tee Lõuka ristmikust kuni linna piirini Tiskre oja truubil; - Paldiski mnt Haabersti ristmikust kuni linna piirini Tähetorni ristmikul. Oleme seisukohal, et linnadesse sh Tallinna suubuvate riiklikult tähtsate põhimaanteede, mis viivad rahvusvahelise lennujaama, sadama ja/või ühistransporditerminalini, riigiteede nimekirja kandmine (st kuni siht-		
--	--	---	--	--

		kohani) ning teehoiu korraldamise kokkuleppimine peab toimuma riigi ja omavalitsuste vahel, andmata riigiteede nimekirja kantud teid riigi bilanssi. Riigi eelarvestrateegias 2021-2024 planeeritud investeeringute 4-aastane kava sisaldab Vanasadama ja kesklinna vahelise liikuvuskeskkonna arendamist 2021.a summas 4 354 000 €. Rail Baltica projekti Eesti osa 2021.a eelarve sisaldab Vanasadama trammiliini projekteerimistööid summas 260 000 €.		
3.	Teehoiuks mõeldud vahendite eraldamisel toetusfondi kaudu lähtuda kohalike teede pinna-arvestusele põhinevast registrist ja inventariseerimise käigus saadud liiklussageduse andmetest ning eraldada raha ka muude kohalike teerajatiste hoolduseks.	Tänaased riigi poolt eraldatud vahendid teehoiu kulude katteks ei kata tegelikku vajadust, mistõttu on järgnevatel aastatel vajadus tõsta teehoiuks mõeldud vahendeid iga-aastaselt vähemalt 5% kuni teede olemi kohase amortisatsiooni välja saavutamiseni. Teehoiuks mõeldud vahendite võrdsetel alustel eraldamisel toetusfondi kaudu tuleb lähtuda kohalike teede pinnaarvestusel põhinevatest riikliku registri andmebaasidest. Hetkel kasutusel oleva teehoiu vahendite eraldamise meetoodika muutmine saab toimuda kohalike teede inventeerimise tulemusel omavalitsusliidu ettepaneku alusel. Maanteeameti poolt korraldatud kohalike teede inventeerimine on lõppenud. Seisuga 22.08.2019 edastatud info kohaselt on loomisel kohalike teede panoraampiltide vaatamise rakendus (EyeVi). Teehoiu toetuse jaotuse arvestuse uue meetoodika välja-		

		töötamise eelduseks on kohalike teede inventeerimise jätkutegevuste läbiviimine. MKM on teinud ELVL-ile ettepaneku inventeerimise jätkutegevuste (kohalike teede liiklussageduse analüüs, kohalike teede optimaalse seisukorra määratlemine ning kohalike teede teehoiuks vajaminevate vahendite suuruse analüüs) läbiviimiseks ja rahastamiseks. Inventeerimise jätkutegevuse rahastamiseks on kavas esitada taotlus Riigikantsleile toetuse eraldamiseks Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine meetmest. Kuivõrd toetusfondi osaks olev kohalike teede teehoiu toetus võib tulevikus muutuda kohaliku omavalitsuse üksuste püsiva tulubaasi osaks, soovitab MKM kaasata metoodika muutmisesse ka Rahandusministeeriumi. Teede pinna-arvestusel põhinev arvestus kajastab objektiivsemalt kohalike teede teehoiu vajadusi ning järgib võrdse kohtlemise põhimõtet. Arvestada tuleb ka jalgratta- ja/või jalgteid. Kuna Tallinna linn ELVLi liikmena ei ole nõustunud juhtumipõhise toetusega kohalike teede hoiu toetuse arvelt, on majandus- ja taristuministri 19.10.2017 määrusega nr 53 "<u>Kohaliku tee ehitamiseks juhtumipõhise investeeringutoetuse andmise põhimõtted</u>" sätestatud tingimused täiendavate eelarveliste vahendite arvel. RES transpordi programmi kohaselt eraldatakse juhtumipõhist toetust kohalikele omavalitsustele kokku summas 20 mln € (2021).	
--	--	--	--

4.	Finantseerida riigieelarvest linnade haldusterritooriumil asuvate ühistranspordi infrastruktuuri osaks olevate maakonna- ja kaugliinide bussipeatuste väljaehitamist ja sisustamist.	Liikumisvõimaluste tagamine kõigile elanikele on üleriigiline prioriteet. Kuna Tallinnas elab ja töötab kõigi naabervaldade ja teiste maakondade elanikke, peaks riigipoolne toetus hõlmama ka investeeingu-toetusi selliste ühistranspordi tugisüsteemide arendamiseks ja infrastruktuuri kaasajastamiseks (peatuste väljaehitamine, ümberistumisterminalide rajamine), mis ei ole seotud linnasisese ühistranspordi korraldamisega, kuid on oluline väljaspool linna elavate elanike liikumisvõimaluste tagamiseks. Kuna nimetatud taristu rajamist, korrashoidu ja puhastamist korraldatakse linna kulul, kuid rajatised teenindavad väljaspool linna elavate elanike huve, on linn seisukohal, et need kulud tuleb linnale hüvitada nt. Harju maakonnale eraldatava riigieelarvelise ühistranspordi toetuse kaudu.		
5.	Kaasata omavalitsuste esindajaid nii uue ehituseadustiku kui ka planeerimisseaduse muutmise aruteludesse ning viia läbi ehtisregistri (EHR) täiustamine hõlbustamaks suuremahuliste projektdokumentatsioonide menetlust, sh: 1) arendada välja EHRis eskiiside, muudatusprojektide ja riikliku järelevalve menetluste osa; oluliselt tõhustada/ kiirendada käivitunud EHRi lubade menetlemise rakenduse töökindlamaks ja kasutajasõbralikumaks muutmist.	Ehitusseadustiku kehtestamisega on likvideeritud ühtne teede regulatsioon, kohustused, vastutused ning piirangud, millel on oluline roll avalikus õiguses. Seetõttu vajab täpsustamist teerajatiste osas nii ehitus- kui ka kasutuslubade väljastamise kohustuslikkus. Tänavate ja teede osas on linn huvitatud eelkõige linnale ületulevate teede ja tänavate, sh tänavavalgustus ja sademeveekanaliseerimine, ehitusprojektidele EHR-is ehitus- ja kasutuslubade		

		menetlemisest. EHR-i kaudu ei saa enam menetleda kasutusteatsi. Ehitusseadustiku alusel asutatud EHRi kasutamisel on praktikas ilmnunud mitmed kitsaskohad, mida oleks vaja üle vaadata/kohendada. EHR ei vasta suuremahuliste ehitusprojektide menetlusnõuete vajadustele, mistõttu on projektide menetlemine oluliselt viibinud võrreldes 2015. aastaga. Probleeme valmistab suurte andmemahtude üleslaadimine. Vajadus on EHR-i laadida dwg faile ja jagada ametite siseselt ülesandeid. Tähtaja märkimisel arvestada tööpäevadega, mitte nädalapäevadega. Õigusaktid näevad ette riikliku järelevalve andmete olemasolu EHRis, kuid täna seda võimalust ei ole. Ehitusseadustiku alusel teevad järelevalvet nii KOVid kui ka mitmed riigiasutused, kuid info objekti teise asutuse järelevalves oleku kohta puudub. EHRi töökindluse ja kasutajasõbralikkuse (õigemini nende puudumise) taga seisab hetkel suur hulk tööjõudlust.		
6.	Seoses suur- või raskeveoste lagundava mõjuga teekattele ning sildade-viaduktide konstruktsioonile (ühtlasi Tallinna linna tulubaasi vähenemisega suur- või raskeveose teostamise) muuta majandus- ja taristuministri 4.09.2015 määrust nr 114 „Eriveo tingimused ning eriveo teostamise ja erilubade väljaandmise kord ning tee omanikule tekitatud kulutuste hüvitamise, eriloa menetlustasu ja eritasu määrad“ alljärgnevalt:	Majandus- ja taristuministri 4.09.2015 määrusega nr 114 „Eriveo tingimused ning eriveo teostamise ja erilubade väljaandmise kord ning tee omanikule tekitatud kulutuste hüvitamise, eriloa menetlustasu ja eritasu määrad“ § 14 lg 1 kohaselt on eriloa menetlustasu 6 eurot. Määruse § 14 lg 2 sätestab, et menetlustasu kiirloa		

	1. Kehtestada § 14 lg-s 2 sätestatud eriloa kiirendatud korras vormistamise menetlustasuks vähemalt 20 eurot. 2. Suurendada veose kogukaalu ja teljekoormuse ületamise eest ette nähtud tasumäärasid praegu kehtivatega võrreldes vähemalt 2,5 korda, sest kõnealuste veoste lagundav mõju teekattele ning sildade-viaduktide konstruktsioonile on suurim.	vormistamise (vormistatud kiiremini kui 8 töötunni jooksul) eest 10 eurot. Kuna tavalise loa ja kiirloa menetlustasu erinevus on vaid 4 eurot, ei motiveeri see taotlejaid õigeaegselt eriluba taotlema. Seetõttu kasutab valdav enamik taotlejaid nüüd kiirloa vormistamise võimalust. See põhjustab suurt halduskoormust, mistõttu pole võimalik kiirendatud korras lube vormistada määrukses ettenähtud aja jooksul. Põhiosa ülegabariidilistele veostele väljastatavatest erilubadest on seotud Tallinna sadama kaudu liikuva transiidiga ning linnas toimuva ehitustegevusega. Erilubade väljastamisest saadav tulu sõltub seega nii riigi poolt kehtestatud tariifidest kui Tallinnas toimuvast ehitustegevusest ning linna läbivatest transiitveostest. Samas on suur- või raskeveosed lagundava mõjuga teekattele ning sildade-viaduktide konstruktsioonile, tuues kaasa täiendavaid teede korrashoiu kulusid veoselubadel märgitud marsruutidel		
7.	Töötada välja meetmed linnalistes piirkondades lamellrehvide kasutamise soodustamiseks või maksustada naastrehtide kasutamist.	Kuna tihedalt asustatud piirkondades avaldavad naastrehtid õhukvaliteedile rohkem negatiivset mõju, kui hõredamalt asustatud piirkondades, on ettepanek välja töötada meetmed linnalistes piirkondades lamellrehvide kasutamise soodustamiseks ja propageerimiseks. Alternatiivina kaaluda kohaliku maksu kehtestamist naastrehtide soetamisel ja selle suunamist teede korrashoiuks.		

8.	Riigil analüüsida uute taristuobjektide rajamiseks vajalike maapõuevarade mahtusid ja sobilike karjäärade asukohti ning sätestada kord, mille alusel suunatakse kaevandamise keskkonnatasudest suurem osa kohalikule omavalitsusele.	Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liidu (EMTEL) hinnangul ohustab Eesti ehitusturgu toorainekriis, kuna teede ja hoonete rajamiseks vajalikud paekivivarud hakkavad lõppema ning lube uute karjäärade avamiseks ei anta. Kõige paremad lubjakivivarud asuvad Tallinna lähiümbruses Jõelähtme ja Harju vallas. Samas Jõelähtme vald ei näe ette kaevanduste avamist. Suurte ehitusobjektide rajamiseks ei piisa kodumaisest materjalist, kuid materjali Soomest, Norrast või Rootsist toomine toob kaasa teedehituse ja muu taristu ehituse tunduva kallinemise. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2019-2023 sätestab⁴ transpordi ja taristu valdkonnas suuremahuliste taristu-investeeringute projektide ettevalmistamise, mis kasvatab järsult vajadust ehitusmaavarasid ammutada, kuid riik ei ole analüüsinud, kui palju uued taristuobjektid lisanduvaid maapõuevarasid nõuavad ja kui palju selleks tuleb lisakarjääre avada. Analüüsitud on seda vaid Rail Balticu puhul ning Eesti geoloogiateenistus on uurinud ehitusmaavarade olukorda ja vajadust Harju maakonnas. Tulemus näitas, et ehitusmaavara ei jätku. Teemaks on olnud teenindusteede alusmaterjalina aheraine kasutamine, kuid suure liikluskoormusega teede jaoks pole see materjal sobiv.		
----	--	---	--	--

9.	Euroopa Liidu struktuurivahendite 2021+ planeerimise ja CO2 kvootide müügist saadavate vahendite arvel näha ette toetusmeetmed teede, tänavate, sildade, viaduktide, raudtee peatuste taristu jms. ehitamiseks ja renoveerimiseks; vee- ja kanalisatsioonisüsteemide EL nõuetega vastavusse viimiseks, seal hulgas sademevee eelvoolude. rajamiseks ja ühisvoolsete kanalisatsioonisüsteemide lahkvoolseks viimiseks. Samuti kergliiklusteede rahastamine.	Tallinna linnas on mitmete ehitus- ja taristuobjektide, eriti suuremate ristmike rajamise eelduseks sademevee eelvoolu rajamine, mistõttu on ettepanek, et Keskkonnainvesteeringute Keskus näeks ette ehituse, energeetika ja transpordi valdkonnas rahastusmeetme sademevee eelvoolude rajamiseks ja ühisvoolsete kanalisatsioonisüsteemide lahkvoolseks viimiseks.		
10.	Riigieelarveliste vahendite, CO2 kvootide müügist saadavate vahendite või EL 2021+ vahendite arvelt finantseeritavad toetusmeetmed liikuvuse parandamiseks, sh elektrisõidukite laadimistaristu rajamiseks, ühistranspordi veeremi soetamiseks, ühistranspordi jm aktiivsete liikumisviiside taristu rajamiseks.	Elektritranspordi arendamiseks uute trammiliinide ehitus ja vastava veeremi soetus, jalgrattateede ehitus, elektri ja vesiniksõidukite soetus ja laadimistaristu rajamine jms. Laadimistaristu loomine aitab tagada kiiremat üleminekut heite- ja müra- vabale autokasutusele, mis on oluline nii keskkonnahoiu kui ka kliimamuutuste mõju leevendamisel. Elektrisõidukite laadimistaristu ehitamine on eelduseks madalama müratasemega sõidukite kasutuselevõtuks. Lisaks autodele peaks taristu võimaldama laadida ka teisi elektrilisi sõidukeid (jalgrattad, tõukerattad jne).		
11.	Riigipoolse toetuse tagamine Tallinna ühtse piletisüsteemi piiriüleste liinide teenindamise kulude.	Vaja on üheselt mõistetava finantsmehhanismi väljatöötamine. Ühistranspordi finantseerimine peab olema läbipaistev ja kõiki omavalitsusi võrdselt kohtlev. Ülepiiri liinide finantseerimine puudutab mitte ainult Tallinnat, vaid ka Viimsi, Saue, Harku valda ja Maardu linna ning teistes omavalitsustes. Kui riigi toetust ei arvestata sarnaselt teiste avaliku liiniveo lepingute finantseerimisega, mõjutab see		

		kõiki nimetatud omavalitsuste finantskoormust, mitte ainult Tallinna oma.		
12.	Kavandada ühistranspordiseaduse muutmine, pidades silmas vajadust kompenseerida ühistranspordiseadusest tulenevate riigipoolsete sõidusoodustuste tõttu saamata jäävad tulud kohalikele omavalitsustele.	Kehtiva ÜTS-i kohaselt on riik kehtestanud rida sõidusoodustusi, mida ei hüvitata kohalikule omavalitusele. Juhime tähelepanu, et PS § 154 lg 2 teise lause kohaselt kaetakse seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud riigieelarvest. PS § 154 lg 2 teisest lausest tuleneb omavalitsusüksustele õigus seadusega pandud riiklike kohustuste täielikule finantseerimisele riigieelarvest. Riigi kohustus on rahastada omavalitsusüksustele pandud riiklike kohustusi. Teeme ettepaneku muuta ÜTS-i selliselt, et riigi poolt nimetatud kategooriate sõitjate tasuta vedu hüvitatakse riigieelarvest. Ka Riigikohus on mitmetes oma lahendites asunud seisukohale ja üle korranud põhimõtte, et riigi poolt kohalikule omavalitusele pandud riiklikud kohustused tuleb katta riigi eelarvest. Riigikohus on käsitanud PS § 154 kohaliku omavalitsuse põhiseadusliku tagatisena. (p 46) Riigikohtu üldkogu 16. märtsi 2010. a otsus asjas nr 3-4-1-8-09, p 49. PS § 154 lg-st 2 järeldeb, et kui kohalikule omavalitsusele on seadusega pandud riiklik kohustus, tuleb selle kohustusega seotud kulud katta		

		riigieelarvest. (p 49) Seega peab riiklike kohustustega seotud kulude katmine olema õiguslikult sätestatud. Riigikohtu praktika kohaselt on PS § 154 lg 2 teises lauses riigieelarve all silmas peetud riigieelarvet PS § 115 lg 1 tähenduses, s.o Riigikogu iga aasta kohta vastu võetud seadust, mis sätestab riigi kõik tulud ja kulud. Riigieelarve peab kajastama ka riigi neid kulusid, mis PS § 154 lg 2 teise lause kohaselt tekivad kohalikele omavalitsustele pandud riiklike kohustustega seotud kulude katmisel (kõikehaaravuse põhimõte) ning riigieelarves peab olema selgelt ja läbinähtavalt kindlaks määratud see, kui palju ühe või teise kohalikele omavalitsustele pandud riikliku kohustuse täitmiseks raha eraldatakse (läbipaistvuse põhimõte). (p 60) Riigikohtu üldkogu 16. märtsi 2010. a otsus asjas nr 3-4-1-8-09, p 76. Riigikohtu 08. juuni 2010 3-4-1-1-10 lahend : Kohalikule omavalitsusele võib panna kohustusi ainult seaduse alusel või kokkuleppel kohaliku omavalitsusega.		
13.	Andmete saamine riigi registritest.	Vajadus liikumisnõudluse väljaselgitamiseks (anonüümsed andmed elu ja töökohtade vahelistest seostest). Täna kahjuks andmed KOVidele automaatpäringu kaudu andmetele ligipääsuks kättesaadavad ei ole. Samuti tuleks võimaldada avaandmetena kättesaadavus.		

		Antud punkti sisu on planeerimistegevuse hõlbustamiseks saada andmed inimeste töö ja elukohtade vahelistest seostest. Andmed on vajalikud kõigile omavalitsustele.		
14.	Täiendada liiklusseadust lahendamaks invakaartide väärkasutamisega kaasnevaid probleeme.	Invakaartide väljastaja muutmine (omavalitsusüksuse asemel Sotsiaalkindlustusamet) ja asjaomaste muudatuste planeerimine liiklusseaduse ja sellega seonduvate seaduste muudatuspakettis		
15.	Täpsustada millised maksu-muudatused on kavandatud rakendada ja millised õigused ja kohustused sellega kaasnevad KOVidele.	Transpordi ja liikuvuse arengukavas 2021-2035 märgitakse, et tuleks kaaluda põhimõtte „Kasutaja maksab“ rakendamiseks ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamiseks nende põhimõtete väljendamist nii riigi aktsiisipoliitikas (võttes aluseks kütuste energiasisalduse ja nende kasvuhoonegaaside eriheitme ⁵¹) kui ka teistes modaalset nihet soodustavates majandusmeetmetes ning seadma need eesmärgiks ka kohalikul tasandil (nt kohaliku liikluse rahustamine, ummikumaksud, ühistranspordi ja kergliikluse arendamine jms). Samas ei ole selge milliseid maksumuudatusi on kavas rakendada, millal ja millised kohustused ning õigused kaasnevad nendega KOVidele.		

16.	Suunata ühistranspordis saadav piletitulu maakondlikele ÜTK tele. ÜTK peab jääma võimalus saadud piletitulu kasutamiseks kohapeal. Täpsustuseks: Pärnumaa avalike maakonna bussiliinide 2021.a. plaaniliste andmete näitel: 2.1. Veoteenuse maksumus kokku 6 538,3 tuh. eur. (käibemaksuta) 2.2. Veoteenuse maksumusest kaetakse riigieelarvest 6 000,1 tuh. eur (toetus, käibemaksuta) 2.3. Riigieelarvest jääb katmata veoteenuse maksumusest - 538,2 tuh. eur (6 000,1 - 6 538,3) 2.4. Riigieelarvest katmata osa kaetakse: maaliinidel laekuv piletitulu 494,5 tuh. eur (km-ta, kantakse vedajale veoteenuse maksumuse katteks) KOV-delt laekuv toetus maakonnaliinidele 43,7 tuh. eur (km-ta, kantakse vedajale veoteenuse maksumuse katteks) 3. Järeldused 3.1. Pärnumaal, nagu ka ülejäänud 3 maakonnas, maksavad osa riigi poolt tellitavate maakonnaliinide veoteenuse maksumusest riigi asemel kinni bussikasutajad. Selle võrra eraldab riik oma eelarvest neile maakondadele vähem raha. Ülejäänud 11 maakonnas, kus on kehtestatud tasuta bussisõit, maksab riik oma eelarvest kinni kogu maakonnaliinide veoteenuse maksumuse. Sel moel käitudes survestab riik kehtestama tasuta bussisõitu kõigis maakondades. Selline käitumine rikub aga oluliselt Euroopa ühtse transpordipiirkonna tegevuskava („Valge raamat“) poolt kehtestatud „kasutaja maksab“ põhimõtet. „Valge raamat“ näeb ette kõrvaldada moonutused, sealhulgas kahjulikud toetused, kasvatada tulusid ja tagada transpordisektoris tehtavate investeeringute rahastamine.	Neljas maakonnas Lääne-Virumaal, Harjumaal, Raplamaal, Pärnumaal ei ole mindud tasuta ühistranspordi teed ning maakonnaliinidel on kehtestatud piletihinnad. Piletitulu, mida kogutakse Pärnumaal, Harju maakond, Rapla maakond, Lääne-Viru maakond laekub aga riigieelarvesse, mis kokkuvõttes viib maakonnast raha välja. Meie ettepanek on, et maakondadel peab jääma võimalus saadud piletitulu kasutamiseks kohapeal. Näiteks võib suunata maakonna avalikul liiniveol laekuva piletitulu nõudepõhise ühistranspordi (sh sotsiaaltransport) toetuseks. Sel juhul tekib igas maakonnas kaalutlemise vajadus - kas jätkata tööeliste elanike tasuta bussisõiduga või kehtestada mõistlik piletihind. Piletitulude arvelt tuleks toetada nõudepõhist ühistransporti (sh sotsiaaltransport). Sisuliselt oleks tegu omalaadse kindlustustoote, kus tööeline inimene sõidab bussis mõistliku piletihinnaga teades, et laekuv piletitulu tagab talle tulevikus, mil tema tervislik seisund seda iganes nõuab, nõudepõhise (sotsiaal-)transpordi kättesaadavuse. Lisaks võiks piletitulu eest panustada ühistranspordi taristu uuendamisse ja arendamisse. Lahendus 1. Riigipoolne ebavõrdne kohtlemine oleks ületatav, kui riigieelarvest rahastataks avalikku liinivedu kõigis Eesti maakondades samadel alustel. 2. Juhul, kui mõnes maakonnas otsustatakse vastava		
-----	---	---	--	--

	3.2. Riigieelarvest samasuguse avaliku teenuse eest erinevatele maakondadele erinevate põhimõtete alusel raha eraldamine on asukohapõhine ebavõrdne kohtlemine. 3.3. Nimetatud neljas maakonnas laekub riigile käibemaks müüdud bussipiletitelt, mis loob ka maksustamise alase ebavõrdsuse erinevate maakondade elanike vahel avaliku veoteenuse kasutamisel.	ühistranspordikeskuste liikmete poolt kehtestada tasuline bussisõit, tuleks näha ette laekuva piletitulu kasutamise võimalus, täiendavalt riigi poolt makstavale toetusele, selle maakonnas avaliku bussiveoteenuse ja taristu arendamiseks. Näiteks laekuvate piletitulude arvelt nõudepõhise ühistranspordi, sh sotsiaaltranspordi, toetamiseks, ühistranspordi taristu rajamiseks ja kaasajastamiseks jms.. 3. Eeltoodud juhul saaks piletiostja omalaadse kindlustustoote teades, et tema poolt ostetav pilet tagab talle tulevikus selles piirkonnas, mil olukord seda iganes nõuab, nõudepõhise- või sotsiaaltranspordi kättesaadavuse ning parema ligipääsetavuse taristule.		
--	--	--	--	--

Ruumi, elamumajanduse ja maade töörühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused		Ministeeriumi seisukoht	Töörühma kokkulepe, eriarvamused
	Ettepanek ja põhjendus	Märkus/maksumus		
1.	Eraldada kohalikele omavalitsustele vahendid eluasemeteenuse kättesaadavuse parandamiseks, arvestades summa määramisel elanike arvu/toimetuleku toetuse saajate arvu kohalikus omavalitsuses. Eraldada kohalikele omavalitsustele vahendid eluasemeteenuse kättesaadavuse parandamiseks, arvestades summa määramisel elanike arvu/toimetuleku toetuse saajate arvu kohalikus omavalitsuses.	Sotsiaalhoolekande seaduse §41 sätestab eluruumi tagamise (s.o. eluruumi kasutamise võimaluse kindlustamine isikule, kes ei ole sotsiaalmajanduslikult olukorrast tulenevalt võimeline enda ja oma perekonna vajadustele vastavat eluruumi tagama) kui kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatava sotsiaalteenuse. Aina suurenev teenuse vajadus ületab kohalike omavalitsuste, eriti suuremate linnade võimalusi nõudlusele pakkumisega vastata. Ainuüksi Tallinnas oli seisuga 01.10.2021 eluruumi üürimist taotlejana arvele võetud 1979 isikut. Üha kasvavad kinnisvara- ja üürihinnad muudavad eluaseme haavatavale sihtgrupile kättesaamatuks. Ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 13.07.2017 määrus nr 38 „Kohaliku omavalitsuse üksuse elamufondi arendamiseks juhtumipõhise investeeringutoetuse andmise tingimused ja kord“ näeb muude eesmärkide kõrval ette ka investeeringute soodustamist sotsiaalteenuse osutamise raames või tühjenevate haldamata korterelamute probleemi lahendamiseks vajalike eluruumide pakkumiseks sotsiaal-majanduslikult vähekindlustatud sihtgrupile. Sama määruse § 8 lg 3 sätestab maksimaalseks toetussummaks kõigi taotlusvoorude peale kokku kuni		

		2 500 000 eurot kohaliku omavalitsuse üksuse kohta, olenemata selle elanike arvust.		
2.	Infragi normdokumendi väljatöötamine (projekteerimine, ehitamine, haldamine).	Varasem praktika on näidanud, et digitaliseeritud lahenduste kasutuselevõtt on oluliselt lihtsustanud informatsiooni loomise ja jagamise võimalusi ning muutumas ehitussektori tööprotsesse üle maailma. Eesti ehitussektori võimalus on läbi digitaalsete lahenduste kasutuselevõtu tõsta kohaliku turu teenuste kvaliteeti, tulemuslikkust ning luua atraktiivne keskkond tulevastele tööandjatele ja töötajatele. Uute tehnoloogiatega kohanemine ja modernsete töömetoodikatega harjumine on vältimatu suurendamiseks Eestis nii teede- kui tsiviilehitussektori jätkusuutlikku arengut kohalikul ja rahvusvahelisel turul. On oluline, et ehitussektoril oleks normdokument digitaalse ehitusinfo rakendamiseks, mis võimaldab ehitise elutsükli vältel protsessis kõigil osapooltel - arhitektil, konstruktoril, eriosade projekteerijatel, arendajal, ehitajal, omanikul, kasutajal, haldajal jne integreerida ühte mudelisse omale vajalik informatsioon ning kontrollida olemasolevat teavet.		
3.	Kaasata omavalitsuste esindajaid nii uue ehituseadustiku kui ka planeerimisseaduse muutmise aruteludesse ning viia läbi ehitisregistri (EHR) täiustamine hõlbustamaks suuremahuliste projektdokumentatsioonide menetlust, sh: 2) arendada välja EHRis eskiiside, muudatusprojektide ja riikliku järelevalve menetluste osa; oluliselt tõhustada/ kiirendada käivitunud EHRi lubade menetlemise rakenduse töökindlamaks ja kasutajasõbralikumaks muutmist.	Ehitusseadustiku kehtestamisega on likvideeritud ühtne teede regulatsioon, kohustused, vastutused ning piirangud, millel on oluline roll avalikus õiguses. Seetõttu vajab täpsustamist teerajatiste osas nii ehitus- kui ka kasutuslubade väljastamise kohustuslikkus. Tänavate ja teede osas on linn huvitatud eelkõige linnale ületulevate teede ja tänavate, sh tänavavalgustus ja sademeveekanaliseerimine, ehitusprojektidele EHR-is ehitus- ja kasutuslubade menetlemisest. EHR-i kaudu ei saa enam menetleda kasutusteatisi.		

		Ehitusseadustiku alusel asutatud EHRi kasutamisel on praktikas ilmnunud mitmed kitsaskohad, mida oleks vaja üle vaadata/kohendada. EHR ei vasta suuremahuliste ehitusprojektide menetlusnõuete vajadustele, mistõttu on projektide menetlemine oluliselt viibinud võrreldes 2015. aastaga. Probleeme valmistab suurte andmemahtude üleslaadimine. Vajadus on EHR-i laadida dwg faile ja jagada ametite siseselt ülesandeid. Tähtaja märkimisel arvestada tööpäevadega, mitte nädalapäevadega. Õigusaktid näevad ette riikliku järelevalve andmete olemasolu EHRis, kuid täna seda võimalust ei ole. Ehitusseadustiku alusel teevad järelevalvet nii KOVid kui ka mitmed riigiasutused, kuid info objekti teise asutuse järelevalves oleku kohta puudub. EHRi töökindluse ja kasutajasõbralikkuse (õigemini nende puudumise) taga seisab hetkel suur hulk tööjõudlust.		
4.	Suvilapiirkondade välise tulekustutuse veevõtukohtade väljaarendamise toetamine, ligipääsetavuse tagamiseks tagada erisused muutes seaduse nõudeid. Aiandusühistu (AÜ) veesüsteem teenindab 50 elanikku, on tegemist ÜVVKS mõistes ühisveevärgiga ja AÜ on vee-ettevõtja. Ühisveevärgil asuvad tuletõrje-hüdrandid on ühisveevärgi osaks, mistõttu toimub nende rajamine koos ühisveevärgi rajamisega ning rahastamine toimub samamoodi nagu ühisveevärgi rahastamine. Ühisveevärgi, sealhulgal tuletõrjehüdrantide rajamine toimub nii liitumistasude kui ka veeteenuse hinna arvelt vastavalt ÜVVKS-le	Tegemist on osaliselt munitsipaal-, osaliselt aiandusühistute omandis, osaliselt riigi omandis olevatele kinnistutele,/arendustustele tuleohutus nõuete tagamise võimekusega. Kui vaadata Narva aiandusühistute kinnistute omandit, on riik on üks kinnistuomanikest. Kui riik soovib müüa kinnistuid, siis on vajalik arvestada sellega, et linn ei saa väljastada ehituslubasid uute ehitiste rajamiseks kuna piirkonnas puuduvad normidekohased veevõtukohtad ja tuleohutus seetõttu ei ole piirkonnas tagatud. Kuna aiandusühistud ei ole võimelised veevõtukohtade süsteeme oma kuludega välja ehitama, siis on vajalik leida lahendused toetusteks. Samuti tuleb arvestada seni kehtinud ehitusvõimaluste piiramisega (sh. riigi kinnistutel), põhjusel, et päästeamet ei anna kooskõlastusi ning linn		

		ei või väljastada ehitus- ega kasutuslubasid ilma kooskõlastuseta.		
5.	Ühtse kaevetööde, tänavate ajutiste sulgemiste ja teiste teemaa-alal toimuvate tehoiutööde menetlemise normdokumendi väljatöötamine seadustamine. Kasutajaid ja andmesisestajaid üheaegselt teenindav andmekogu muudab andmete haldamise tsentraalseks, tagades kasutajatele aktuaalsete andmete kättesaadavuse ja teha need masinloetaval kujul kättesaadavaks kõikidele soovijatele.	Arvestades, et riik on toetanud Tallinna linnas hästi toimiva operatiivinfo andmekogu loomist, ning kaevetööde teostajad on sageli samad teistes piirkondades, on vajadus teha sarnaseks omavalitsustes teetöödega seonduvad menetlused kogu vabariigis. Võimalusel tuleks analüüsida operatiivinfosüsteemi universaalselt omavalitsustele kättesaadavaks tegemist (sh vastavust riigi poolt kehtestatud avaliku sektori poolt arendatavate infosüsteemide nõuetele). Andmekogu eesmärk on tagada andmete kättesaadavus teistele infosüsteemidele, näiteks Maanteeameti „TARK TEE“. Maanteeamet on andmekogu „TARK TEE“ ühe arendamise suunana kavandanud koostööd linnade ja kohalike omavalitsuste teede andmete osas.		
6.	Eraldada vahendid riigi- ja jätkuvalt riigi omandis olevate maade, kinnistute, maaüksuste koristamiseks hüljatud jäätmetest ja riigi omandis olevate avalike veekogude ja nende kaldaalade hooldamiseks. Keskkonnaministeeriumi valitsemisel olevate riigimaade ja riigi omandis olevate avalike veekogude ja nende kaldaalade hooldamise kulud ja Maa-ameti omandis olevate riigi omandis ja jätkuvalt riigi omandis olevate kinnistute maaüksuste hooldamine ja jäätmetest koristamise kulud peaksid olema kaetud riigieelarvest. Hooldamine aitab ära hoida bioloogilise mitmekesisuse vähenemist ja tagab kaitstavatel aladel ohustatud liikide säilimise.	Riigi omandis ja reformimata maa hooldamiseks taotleme lisarahastust riigieelarvest 154 tuh eurot/aastas. Eelarveotsuseid ei ole veel. Heakorraprobleemidega maaüksuseid, mille suhtes KOV näeb, et need peaksid olema munitsipaalomandis, saavad KOV-id ka praegu taotleda munitsipaalomandisse		
7.	Võõrandada KOV-dele riigi maareservist tasuta maad, mis KOVide taotluste kohaselt on vajalikud arenguks,	Siiani ei ole vastu võetud õigusakti, mis võimaldaks KOV-del võõrandada tasuta maad ettevõtluse ning tootmise ja liikluskeskkonna arendamiseks. Puudub §		

	sh ettevõtluse ning tootmise ja liikluskeskkonna arendamiseks. Riigi ja KOVide arendamiseks tuleb luua ka soodsat ruumilist ettevõtlus-, tootmis- ja liikluskeskkonda, sealhulgas soodustada tööstusparkide ja KOV siseste liiklussõlmede rajamist. See eeldab selleks sobivate maaüksuste olemasolu ja kui KOV-il neid maaüksusi ei ole, siis taotlemist riigi maareservist. KOVide seisukohast on oluline, et käsitletud teemad võetaks arutusele ja riigi pädevad asutused esitaksid oma põhjendatud seisukohad ning pakuksid vajadusel toimivad lahendused probleemile. KOV-id (nt Tallinn, Tartu, Kuressaare jt) on valmis arutelu käigus esitama täiendavaid selgitusi ja lahendamise ettepanekuid.	74-1 lg (3) kohane Vabariigi Valitsuse määrus, mille alusel toiminguid teha. Muudel juhtudel riigivara tasuta võõrandamiseks pole määrust vaja. Jätaks selle siis ettevõtluskeskkonna puhul ka ära, sest selline bürokratia ei soodusta kuidagi ettevõtluse arengut. Ettevõtluse valdkonnas tuleb, just vastupidi, teha otsuseid kiirendatud menetlusega, sest ettevõtjal pole aega oodata aastaid		
8.	Tunnistada kehtetuks MaaRS § 25 lõige 4 või vähendada KOV kohustust tasuda munitsipaalomandisse antud maa võõrandamisel riigieelarvesse 65% maa turuväärtusest. Kohaliku omavalitsuse kohustus tasuda munitsipaalomandisse antud maa võõrandamise, kasutusvaldusse andmise või hoonestusõigusega koormamise korral riigile hüvitist 65% maa harilikust väärtusest, on ebaõiglaselt koormav ega arvesta ettevõtluse arengu tagamise vajadusega.	KOV-de maksustamine munitsipaalomandisse antud maa kasutusvalduse või hoonestusõigusega koormamise korral piirab oluliselt KOV võimalusi kohaliku elu ja ettevõtluse arendamiseks ega motiveeri efektiivsema maakasutuse eelduste loomiseks. Ettepanek on põhimõtteline, Tallinna linn ei ole sellist maad 2020 võõrandanud ja seetõttu ei pea riigile raha üle kandma. Leiame, et ettepanek on põhimõtteline (Tallinna linn ei ole sellist maad 2020. a võõrandanud ja seetõttu ei ole õigustatud riigile raha üle kandma.)		

IKT tööühma ettepanekud

Nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest	Ministeeriumi seisukoht	Tööühma kokkulepe, eriarvamused
1	Ühtse kaevetööde, tänavate ajutiste sulgemiste ja teiste teemaa-alal toimuvate teehoiutööde menetlemise normdokumendi väljatöötamine. Tallinna linna haldusterritooriumil on kasutuses toimuvate kaevetööde, tänavate ajutiste sulgemiste ja teiste teemaa-alal toimuvate teehoiutööde menetlemise infosüsteem (edaspidi <i>Operatiivinfo</i>). Infosüsteem on koostatud AS Spin TEK poolt ning seda rahastati Riigi Infosüsteemi Ameti kaudu 100% ulatuses Euroopa Regionaalarengu Fondist. Andmekogu/infosüsteem on kaevetöölubade ja tänava ajutiste sulgemiste lubade taotluste elektroonseks vastuvõtmiseks, menetlemiseks, lubade väljastamiseks, järelevalvetoimingute teostamiseks ning eelpoolnimetatud tegevuste käigus tekkinud andmete avalikustamiseks. Kasutajaid ja andmesisestajaid üheaegselt teenindav andmekogu muudab andmete haldamise tsentraalseks, tagades kasutajatele aktuaalsete andmete kättesaadavuse ja teha need masinloetaval kujul kättesaadavaks kõikidele soovijatele. Arvestades, et riik on toetanud Tallinna linnas hästi toimiva operatiivinfo andmekogu loomist, ning kaevetööde teostajad on sageli samad teistes piirkondades, on vajadus teha sarnaseks omavalitsustes teetöödega seonduvad menetlused kogu vabariigis. Võimalusel tuleks analüüsida Tallinna operatiivinfosüsteemi universaalselt omavalitsustele kättesaadavaks tegemist (sh vastavust riigi poolt kehtestatud avaliku sektori poolt arendatavate infosüsteemide nõuetele). Andmekogu eesmärk on tagada andmete kättesaadavus teistele infosüsteemidele, näiteks Maanteeameti „TARK TEE“. Maanteeamet on	Normdokumendi väljatöötamise eelanalüüsi (protsesside kaardistus, universaliseerimise analüüs ja eelnõu koostamine) eeldatav maksumus: 15 000 €. OPIS analüüsiks SF vahendeid kasutada ei saa.		Planeerida nõupidamine koos ELVL ruumi ja elamumajanduse tööühmaga, et täpsustada ühisosa. ELVL korraldab koostöös Tallinna linnaga OPIS demo teistele KOVidele

	andmekogu „TARK TEE“ ühe arendamise suunana kavandanud koostööd linnade ja kohalike omavalitsuste teede andmete osas.			
2	Tulla ettepaneku juurde muuta Veterinaarseaduse § 32 lg 1 ja lg 4 sõnastust ning panna lemmikloomade registreerimise korraldamise kohustus riigile tagasi peale ELVL poolt KOV IKT strateegia alusel läbiviidava projekti lõpparuande kinnitamist. KOV IKT strateegia projekti „KOV-ide poolt elanikele teenuste osutamiseks kasutatavate peamiste infosüsteemide analüüs“ täistaoitus on rahastatud ja töövõtja hanke tulemusena leitud. Töö valmimise tähtaeg on august 2022. Selle analüüsi skoobis on ka lemmikloomaregister LLR. Analüüsi järelduste põhjal võib olla võimalik uue (riikliku)registri loomise ettepaneku juurde tagasitulek. Õigusliku regulatsiooni küsimus – kas lemmikloomade registreerimise funktsioon peab olema kohalik või riiklik – on suunatud teise töörühma (keskkonna töörühm).	Analüüs on töös.		Õigusliku regulatsiooni küsimus on suunatud keskkonna töörühma
3	InfraBIM normdokumendi väljatöötamine (projekteerimine, ehitamine, haldamine). Varasem praktika on näidanud, et digitaliseeritud lahenduste kasutuselevõtt on oluliselt lihtsustanud informatsiooni loomise ja jagamise võimalusi ning muutumas ehitussektori tööprotsesse üle maailma. Eesti ehitussektori võimalus on läbi digitaalsete lahenduste kasutuselevõtu tõsta kohaliku turu teenuste kvaliteeti, tulemuslikkust ning luua atraktiivne keskkond tulevastele tööandjatele ja töötajatele. Uute tehnoloogiatega kohanemine ja modernsete töömetoodikatega harjumine on vältimatu suurendamiseks Eestis nii teede- kui tsiviilehitussektori jätkusuutlikku arengut kohalikul ja rahvusvahelisel turul. On oluline, et ehitussektoril oleks normdokument digitaalse ehitusinfo rakendamiseks, mis võimaldab ehitise elutsükli vältel protsessis kõigil osapooltel - arhitektil, konstruktoril, eriosade projekteerijatel, arendajal, ehitajal, omanikul, kasutajal, haldajal jne integreerida ühte mudelisse omale vajalik informatsioon ning kontrollida olemasolevat teavet.	Õigusloome tegevus.		Korraldada koostöös MKMiga nõupidamine sellel teemal.

4	2021+ SF rahastusperioodil KOV IKT strateegias kinnitatud infosüsteemide arendustele ja ELVL IKT kompetentsikeskuse arendamiseks rahastusskeemi loomine 2021+ SF regionaalarengu toetamise meetmest. Alternatiivina on ettepanek KOV infosüsteemide arendusi 2021+ toetada MKM digiriigi arendamise suunast, kui seda finantseeritakse sihtotstarbeliselt RAM regionaalarengu suuna meetmest, eesmärgiga teha KOV-ide kesksete lahenduste ja kompetentsikeskuse arendamise programmiline meede. ELVL on suhelnud seoses selle ettepanekuga erinevate osapooltega, kuid ühtset selgust selles, milline saaks olla lahendus, tänaseks ei ole. On reaalne oht, et KOV IKT SF allikatest finantseerimine võib selliselt jääda katmata, mis tõenäoliselt viib langusesse KOV kesksete infosüsteemide arendamise ning IKT alase koostöö. 2021. a strateegias näidatud projektitaotlused on esitatud MKM SF taotlusvooru, kaks taotlust on rahastatud ja kolmas on rahastuse ootel.	Kinnitatud KOV IKT strateegia maht - 5,6 MEUR. Kui laiendada taotlusvooru kõikidele KOV-dele (st mitte vaid strateegia projektid, vaid ka selle põhised KOV ühisprojektid) – 20,1 MEUR.		
5	Jätkata ELVL IKT kompetentsikeskuse finantseerimist 2023. a senises mahus. Valmimas on ELVL KOV IKT haldus- ja teenusmodeli analüüs. Praegune leping IKT kompetentsikeskuse rahastamiseks lõpeb 2022. a. Kuna uue mudeli käivitamine ja KOVidega läbirääkimised võtavad aega ning uued infosüsteemid ei valmi enne 2023-2024, on ettepanek jätkata Rahandusministeeriumi poolt ELVL kompetentsikeskuse finantseerimist 2023. a vähemalt senises ulatuses. Järgnevate aastate finantseerimise maht leppida kokku lähtuvalt uue haldus- ja teenusmodeli rakendamise käigust.	2023. a pikendada RM ja ELVL KK finantseerimise lepingut. Lähtuvalt KOV IKT haldus- ja teenusmodeli analüüsist.		
6	Leppida kokku lahendus, kuidas teostatakse koostöös riigiga KOV IKT strateegias mainitud KOV IKT taristu infoturbe nõuetele vastavuse saavutamise projektid.	Kui teostada riigieelarvest – 1,8 MEUR, kui teostada SF vahenditest – 3 MEUR.		

	Olukorras, kus omavalitsused kasutavad e-teenuste osutamisel erinevaid andmekogusid, tuleb vastavalt turvata ka KOV IKT taristud, mille kaudu erinevatesse andmekogudesse sisenetakse ning nendes olevaid andmeid töödeldakse. Linna- ja vallavalitsustes ning hallatavates asutustes tuleb liituda kiirete andmesideühendustega, luua optimaalsed, jätkusuutlikud ja turvalised IKT taristud. Omavalitsustele tekib võimalus saada IKT taristule kehtestatud etalonturbe nõuetele vastavat teenust ning teenusega seotud infosüsteemid majutatakse teenuse käigus Riigipilve või sellega võrreldava teenus- ja turbetasemega majutuskeskkonda. Vaata täpsemalt probleemistikku KOV IKT strateegiast (https://www.elvl.ee/kov_ikt_arengustrateegia#03) ELVL esitas taotluse MKMi korraldatava IKT projektide RES taotluste raames märtsis 2021. Komisjon tegi ettepaneku toetada lisataotluse rahastamist RE-st, summad broneerida Rahandusministeeriumi sihtotstarbelisse reservi.	Maksumuste erinevus tuleneb sellest, et Riigieelarve puhul kasutatakse toetus KOV-dele teenuse maksumuse 2 a hüvitamiseks, SF puhul aga tuleb nõuete järgi hankida seadmed ja tarkvara ELVL-le, millega hakatakse teenust osutama ja mis antakse SF projektiga kinnitatud teenusepakkujale kasutusse.		
--	---	--	--	--

ELVL Haridus- ja noorsootöö (HNT) valdkonna töörühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused		Ministeeriumi seisukoht	Töörühma kokkulepe, eriarvamused
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest		
1.	Haridustoetuse kasv ja õiglane jaotamine on KOVide jaoks oluline. Loobuda eraldi arvestuse pidamisest hariduskulude osas. <u>Põhjendus:</u> 1) Riigieelarvelise haridustoetuse jagamine koefitsientide alusel on ebaõiglane ja ei rahulda KOVide ootusi. Haridustoetuse jaotuse aluseks võetud koefitsientidele põhinev arvestussüsteem ei ole kohalike omavalitsuste ja omavalitsusliitude poolt aktsepteeritud. Haridustoetuse lisamisel tulubaasi ei saa aluseks võtta seni kehtinud koefitsiente, sest ühinemistel on tunda ja näha kui ebavõrdne see jaotus on olnud. HTMi poolt käivitatud protsess on kaugenemine varasemalt (2007.a) kokkulepitud haridusmudelist, mille kohaselt toetuse maht peab olema välja arvutatud vastavalt kokku lepitud haridusmudelile. HTM on mitme poolt kokku lepitud haridusmudeli kõrvale jätanud, millega ei saa nõustuda. Väljavõte Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu (OVL KTK) delegatsiooni läbirääkimiste lõpp-protokollist 2015.a riigieelarve osas: OVL KTK delegatsiooni tehtud ettepanek: „Haridustoetuse kogumaht peab kujunema kuni 2012. aastani kehtinud valemi komponentide summast ja kindlustama õppekava täitmise kõigil kooliastmetel.“ KOVid taotleavad kas 2012. aastani haridustoetuse jaotamise aluseks olnud mudeli rakendamist või haridustoetuse lisamine tulubaasi. Narva LV (25.02.22): Üldhariduse osas antud toetuse arvestuseks tõhustatud toel ja eritoel rakendatavaid koefitsiente suurendada ca 30%: põhikooliastmel rakendada tõhustatud toel 2,6 (hetkel kehtiv	2022. a. 357,8 mln eurot + 10% kasv 2023. a. 393,58 mln eurot		Kokkulepe:

	2) ja eritoel 5,2 (hetkel kehtiv 4); gümnaasiumiastmel rakendada tõhustatud toel 3,5 (hetkel kehtiv 2,7) ja eritoel 5,2 (hetkel kehtiv 4) ning tegevuskulutoetuse arvestusel mittestatsionaarseks õppeks tõhustatud toel 0,9 (hetkel kehtiv 0,7) ja statsionaarseks õppeks tõhustatud toel 1,3 (hetkel kehtiv 1)) ja eritoel 5,2 (hetkel kehtiv 4). 2) KOVid ei peaks haridustoetuse kasutuse osas pidama eraldi arvestust põhikooli, gümnaasiumi ja juhtimiskulude osas. Tegelikult täistsükli koolides (1.-12.klass) õpetajad õpetavad paralleelselt nii põhikoolis kui gümnaasiumis. Selline arvestuse pidamine nõuab KOVilt täiendavat resurssi. (Antud ettepanek on seotud ka ettepanek p 2.-ga).			
2.	Õpetajate töötasu kasv on jätkuvalt prioriteet. 1) 2023. aastal taastada õpetajate tööjõukulu toetuse vähemalt 20%-ne lõtk (hetkel on see 17%). 2) Õpetajate järelkasvu teemaga tuleb tegeleda komplekselt. 3) Koolide juhtimiskulu toetus peab kasvama samas proportsioonis õpetajate tööjõukulu kasvuga. Narva LV (25.02.22): Üldhariduskoolide direktorite ja õppealajuhatajate tööjõukulude toetuse arvestuseks rakendada protsent aineõpetajatele ja tugispetsialistidele arvestatud tööjõukuludest (näiteks 5%, mis ca on võrdne hetkel kehtivusega). <u>Põhjendus:</u> 1) Õpetajate töötasu kasvu ei tohi teha teiste haridustoetuste või tööjõukulude toetuse lõtku arvelt. Koolidel on kasvanud vajadus õpetajate täiendavateks lisatasudeks seoses suurenenud töökoormusega sh osalise distantsõppe ja/või hübriidõppe korraldamisega. 2) Õpetajate puudus on kasvamas, eriti loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia (LTI) ainevaldkonnas,			Kokkulepe:

	koostöös ülikoolidega tuleb leida lahendused. Soovime HTM ülevaadet õppeainete õpetajate kaupa, st milline on üldine olukord õpetajate puudusel ja analüüsi ning infot kuidas on plaanis olukorda parandada. 3) Arvestades koolijuhtide vastutust ja kompetentsimudelit vajab juhtimiskulu toetus tõstmist. Ettepanek loobuda eraldi arvestuse (pidamisest hariduskulude osas) siis me ei peaks kaupleva selle summaga.			
3.	Koolieelsete lasteasutuste õpetajate tööjõukulude toetuse kasv. Lasteaiaõpetajate töötasud on proportsionaalselt seotud õpetajate töötasu kasvuga, selleks on vaja täiendavaid vahendeid lasteaia-õpetajate töötasutoetuse tõstmiseks.	2023.a 16,5 mln		Kokkulepe:
4.	Tugevajavate laste ja õpilaste toetamine ning tugipersonal: 1) Pöörame jätkuvalt tähelepanu tugispetsialistide üldisele puudusele nii koolieelsetes lasteasutustes kui üldhariduskoolides. Jätkata KOVide toetamist tugiteenuste kättesaadavuse tagamiseks tulubaasi kaudu samas mahus. 2) Keskenduda tugevajavate laste ning õpilaste haridus- ja sotsiaalvaldkonna tugiteenuste loimimisele ning rahastustele. 3) Suurendada toimetulekuraskustes perede õppurite õpilaskodu kohatoetust. 4) Täiendada HTMi määrus 21.08.2018 nr 5 “Õpetaja ja tugispetsialisti lähtetoetuse taotlemise, maksmise ja tagasinõudmise kord“ paragrahvi 1 sõnastust ja sätestada „Koolieelse lasteasutuse seaduses“ ka alustava tugispetsialisti lähtetoetus. <u>Põhjendus:</u> 1) Jätkuvalt ei ole leidnud lahendust tugipersonali puudus paljudes üldhariduskoolides, võimaldada magistriõppes õppival			Kokkulepe:

	tugispetsialistil töötada haridusasutuses assistendina. Peame vajalikuks õpetajate jätkuvat täiendkoolitust kaasava hariduse põhimõtete rakendamiseks ja ka tugispetsialistide ettevalmistust ülikoolides. Märgime, et kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel vajab õpetaja tuge klassiruumis statsionaarselt abiõpetaja näol esimesest klassist alates, sh varajase märkamise ja ennetustöö eesmärgil. 2) Hetkel on olukord, kus rahastamine toimub läbi erinevate valdkondade ja põhimõtete ning erinevad osapooled ei tee piisavalt koostööd, et seada laste huvid esikohale. Eesmärk peaks olema, et lapse abivajaduse hindamine ja teenuste osutamine võiks käia võimalikult läbi „ühe ukse poliitika“. 3) Suurendada õpilaskodutoetust – vähemalt 2500 euron. Õpilaskodu kohatoetus 2000 eurot on püsinud 2014. aastast. Kujundada koostöös HTMiga kriteeriumid, millisele sihtrühmale oleks seda toetust kõige enam tarvis. Eraldatav toetus personali- ja majandamiskulude, tugiteenuste ning vaba aja tegevuste kulude katteks ei ole piisav, kooli pidaja katab enamuse kuludest KOVi eelarvest. Narva LV (25.02.22): Pakume õpilaskodutoetuse arvestuseks ühe õpilase kohta rakendatavaid määrasid suurendada ca 20% võrra: tavaklassis õppel 2 400 eurot (hetkel kehtiv 2 000 eurot), töhustatud toel 3 240 eurot (hetkel kehtiv 2 700 eurot) ja eritoel 4 080 eurot (hetkel kehtiv 3 400 eurot). Varajane märkamine algab ennekõike koolieelsest lasteasutusest kus samuti töötavad tugispetsialistid, kes väärivad võrdset kohtlemist koolis tööd alustavate tugispetsialistidega.	2023. a 2 500 eurot + 500 eurot per õpilane aastas		
--	--	---	--	--

5.	Koolitervishoiuteenuse süsteem vajab üle vaatamist, so vastutuse valdkonna ja vastutuse ulatuse osas. <u>Põhjendus:</u> Süsteemi analüüs koostöös Sotsiaalministeerimi ja ELVLi TST töörühmaga on vajalik. Koolitervishoiuteenuse olulisemad tegevused on tervise edendamine, haiguste ennetamine, tervise jälgimine ja esmaabi. Covid kriisis ei ole koolitervishoiuteenuse osutaja kõikjal koolidele toeks ja partneriteks olnud (nt testimisel, vaksineerimisel, info jagamisel, lähikontaktsete määramisel, nõustamisel jne.) vaid koolid pidid ise nende küsimustega tegelema. Teenust rahastab Eesti Haigekassa vastavalt õpilaste arvule koolis: ühe õpilase kohta 3,93 eurot, lisaks KOVid toetavad oma eelrvest.			Kokkulepe:
6.	Koolivõrgu investeeringute toetamine finantsperioodil 2021-2027: 1) Luua eraldi meede hariduslike erivajadusega õpilaste (HEV) haridusasutuste renoveerimiseks ja loomiseks kasvavatesse piirkondadesse; põhikoolivõrgu taristu korrastamiseks. 2) Kujundada terviklikud regionaalpoliitilised lahendused, sh toetusmeetmed koolivõrgu korrastamiseks. 3) Keskharidust puudutava õigusruumi kaasajastamine, sh kelle vastutada on keskhariduse kättesaadavus ja rahastamine. <u>Põhjendus:</u> 1) Taristu ja õpikeskkonna jätkuv edendamine on üheks osaks kvaliteetse hariduse tagamisel. Õppimiseks ja õppiija arenguks toetava keskkonna loomisel on oluline kaasaegne õpikeskkond, mis toetab kaasavat haridust ja nüüdisaegset õpikäsitust.			Kokkulepe:

	Koolivõrgu korrastamine on KOVide jaoks saamas oluliseks küsimuseks, nii kasvavates kui kahanevates piirkondades. Investeeringutoetuste meetmed peaksid arvestama erinevaid aspekte: nt koolihoone renoveerimine kasvavates piirkondades, vajadusel nii suurte kui ka väikekoolide jätkusuutlikkuse tagamine. Tartu LV (15.03.22): Võimaldada Tartu linnal osaleda põhikoolivõrgu korrastamise toetusmeetmes toetuse taotlejana. Selgitus: Rahandusministeerium korraldas 28. septembril 2021. a kohalikele omavalitsustele suunatud EL2021+ infopäeva, kus ühe osana tutvustati "Põhikoolivõrgu korrastamise" võimalusi. Tutvustatud kava kohaselt ei kvalifitseeru Tartu linn enam toetuse taotlejaks. Tartu koolides on kaasaegne mehaaniline ventilatsioonisüsteem klassiruumides täies mahus tagatud ainult 29% hoonetest. Linn kavandab järgmise dekaadi jooksul kõigi koolihoonete ulatuslikku parendamist, kuid investeeringute kava pikendab ainuüksi ehitushindade kiire tõus. Linn ei suuda omavahenditest soovitud investeeringuid vajalikus tempos teostada, mistõttu on arvestatud riigi ja EL struktuurfondide toetusega koolihoonete rekonstrueerimisel. Tartu linna haridusasutused teenindavad mitte ainult linna enda, vaid ka paljude lähialdade lapsi. Suuremate kohalike omavalitsuse hoonete rekonstrueerimine annab ka olulisema tulemuse avaliku sektoris olevate hoonete energiatõhusaks muutmisel ja kannab "Eesti riikliku energia-kliimakava aastani 2030" eesmärgi. 2014.-2020. a perioodi toetustest sai Tartu Variku ja Raatuse kooli renoveerimiseks 7,9 miljonit eurot.			
--	---	--	--	--

7.	Piisava arvu gümnaasiumi õppekohtade tagamine. <u>Põhjendus:</u> 2015.a menetluses olnud Haridusseaduse eelnõus on tulevikus keskhariduse andmine riiklik ülesanne. Samas aastaks 2023 on riigil plaanis tagada vaid 10 000 õppekohta gümnaasiumiastmes kuigi vajadus oleks 23 650 õppekoha tagamiseks. Järelikult üle 13 500 õppekoha pakkumiseks peab olema valmis keegi teine - tõenäoliselt KOVid, võimalik et mingil määral ka erakoolid. Vajadus on täpsemate kriteeriumide järele (õpilaste arv või kaugus lähimast riigigümnaasiumist või mingi õppesuund, mida riik peab strateegiliselt oluliseks), millistele koolidele riik plaanib delegeerida keskhariduse pakkumise ülesannet. Pika kohanemis- ja üleminekuajaga venitatakse teadmatus perioodi ja vintsutatakse neid KOV koole, kes arendavad keskharidust lootuses, et tulevikus sõlmitakse HTM halduslepingud antud tasemeõppe pakkumiseks ning kulude katmiseks. Nt Tallinnas, Nõmme gümnaasium alates 2023. aastast jaguneb Nõmme gümnaasiumiks ja Hiiu Põhikooliks, siis vajab linn 12 miljonit eurot Hiiu Põhikooli hoone renoveerimiseks.			Kokkulepe:
8.	Keeleõppe rahastamine. Koolide ja lasteaedade eesti keele õppe rahastamist on vaja jätkata vähemalt samal tasemel. 1) Täiendava eesti keele õppe korraldamine (ja seda mitte ainult muukeelse õppega koolides vaid kõikides koolides, kus on muukeelseid õpilasi) vajab suuremat toetamist. Lisaks on eesti keele õpetajate puudus jätkuvalt aktuaalne.			Kokkulepe:

9.	Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine. 1) Luua digitaalse õppevara toetusfond, mis võimaldaks õppekava rakendamisel digiõppe uuele tasemele jõudmist. 2) Jätkata õppematerjale koondavate e-teenuste (E-Koolikott, Opiq jms) arendamist ja toetamist. Samuti jätkata läbirääkimisi vastavate litsentside keskseks hankimiseks. Õppekava rikastamise eesmärgil võimaldada õpilastel külastada mäluasutusi tasuta. 2) Digiõppevara kasutamine on oluliselt kasvanud COVID-19 kriisi ajal. Samas on vaja suuremat toetust, nt vastavat fondi, mille kaudu võimaldada digiõppe ja digivahendite arenguhüpe kõikides koolides. 3) Oluline on keskselt (läbi riigihangete) kindlustada kõikidele koolidele võrdne ligipääs digitaalsetele õppematerjalidele. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Kultuuriministeeriumiga kultuurirahastuse põhimõtte rakendamine ja toetuse rahastamise suurendamine.			Kokkulepe:
10.	Kolmandatest riikides saabuvate laste ja õpilaste koolitamine ja õpetamine. Leida lahendus toetamiseks KOVe sissevõtjate ja sissekirjutuseta laste koolieelse lasteasutuse koha ja selle maksumuse ja õpilaste õppekoha tegevuskulu arvlemise osas, sh vajadusel erinevate tugiteenuste osas. Paljude omavalitsuste jaoks on probleem sissekirjutuseta lastele lasteaia- ja koolikoha tagamine, sh erinevate teenuste tagamine (nt HEV-laps). Millised on lahendused ajutiste õppekohtade loomiseks ja kas selleks on kavandatud ka riigipoolne toetus?			Kokkulepe:

11.	Vaadata üle täiendava huvihariduse ja huvitegevuse riikliku toetuse jagamise põhimõtted ja suurendada toetust. Tekkinud on teatav ebavõrdsus toetuse kasutamise osade kohalike omavalitsüksuste poolt. Tartu LV (15.03.2022): Taastada huvihariduse ja -tegevuse toetus vähemalt 2021. a tasemele (võttes täiendavalt arvesse ka aastatega toimunud elukalliduse tõusu). Kasu: nõudlus vastava teenuse järele on olemas. Toetuse vähenemise tingimustes on KOVidel kolm halba valikut: kas jätta lapsed teenusest ilma, nõuda tasu lapsevanematelt või rahastada teenuse osutamist oma eelarvest. Viimase puhul kahaneb niigi madal KOVide finantssuutlikkus. 2021. a oli kogu kohalikele omavalitsustele jaotatav toetus 14,25 miljonit eurot, käesolevaks aastaks on kavandatud 10,25 miljonit eurot. Türi VV (16.03.22): huvihariduse pakkumise summade vähendamine riigi poolt, vald ei saa ju niisama lihtsalt seda teenust pakkumata jätta ja selleks peab olema KOVil tulu poolelt siis katet võtta või suunata muu teenuse kulu ümber, et pakkuda huvihariduse teenust.	2023.a 14,25 mln		Kokkulepe:
-----	---	------------------	--	-------------------

Töö-, sotsiaal- ja tervise valdkonna tööühma ettepanekud

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused		Ministeeriumi seisukoht	Tööühma kokkulepe, eriarvamused
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest		
1.	Leida võimalused toimetulekupiiri suurendamiseks ja paindliku toimetulekupiiri arvestusvalemi väljatöötamiseks, mis tagaks adekvaatsuse ja suudaks aegkriitiliselt reageerida hindade tõusule (nt elektri, gaasi jne hinnatõusust tingitud toodete ja kaupade hinnatõusule). Toimetulekupiiri kehtestamisel lähtutakse minimaalsetest tarbimiskuludest toidule, riietusele ja jalanõudele ning muudele kaupadele ja teenustele esmavajaduste rahuldamiseks. Hetkel kehtiva toimetulekupiiri suurus ei kata minimaalseid vajadusi. 2021. aastal on toimetulekupiir leibkonna esimesele liikmele 150 eurot, igale järgnevale täisealisele liikmele 120 eurot ja igale alaealisele 180 eurot. Toimetulekupiir on summa, mis pärast eluasemekulude katmist inimesele peab kätte jääma muude kulutuste jaoks. Töögrupi ja SoM läbirääkimised otsustati lõpetada, kuna jõuti ühtsele arusaamale, et toimetulekupiir peab tõusma ja SoM seisab toimetulekupiiri tõstmise eest. Kahjuks viimase 2 kuu arutelu ministeeriumiga ja 2022. aasta eelarve projekt ei näe ette, et SoM oleks arvestanud toimetulekupiiri tõstmisega. Asjaolu, et SoM on kujundamas laiemat abimeedet elanikkonnale energiakulu tõusu mõjude leevendamiseks ei tähenda, et ei peaks tõusma toimetulekupiir, mis peab katma kõige haavatavama sihtgrupi toidukulud ja muud esmatarbekaupade kulud, mida samuti kallinenud elektri-, gaasi-			

	ja küttehind mõjutab. Praeguse olukorra valguses on adekvaatse toimetulekupiiri tagamine eriti kriitiline!			
2.	Leida vahendid kohalikele omavalitsustele riigi rahastatavate erihoolekandeteenuste sh igapäevaelu toetamise, kogukonnas elamise ja ööpäevaringse erihooldusteenuse tagamisega seotud kulutuste kompenseerimiseks. Probleem on väga kriitiline, sest paljud inimesed, kes on ohtlikud endale ja teistele, on teenuseta järjekorras ootel või valel teenusel. Kui abivajaja ei saa talle vajalikku teenust, sest riigi eelarves ei ole selleks vahendeid või ei ole teenusel vaba kohta, siis langeb kohustus KOVile, et inimest ja perekonda aidata. Teenuse puudumine või vale teenus (üldhooldekodu) ei taga inimesele vajalikku ravi ja tervis halveneb. Kuna tegu on riiklikult rahastatava teenusega, kuid omavalitsused peavad teenuste eest ise tasuma, et inimesed ei jääks abita, siis tuleks KOVi kulu riigi poolt kompenseerida. Näiteks: 1) Tallinn maksab teenuste mahu ebapiisavuse tõttu täiendavalt ainuüksi oma hallatavates asutustes teenuse piisavas mahus tagamiseks juurde 2021. aastal ligi 2,7 miljonit eurot. 2) Rakvere linn maksab ühe kliendi teenuse eest igakuiselt üle 500 euro. 3) Viru-Nigula vald tasus 2020 aasta jooksul 16 452.-eurot klientide eest, kes vajavad erihoolekandeteenust, aga on paigutatud üldhooldusteenusele.			
3.	Rahastada üldhooldusteenust osaliselt riigieelarvest, selleks kas KOV tulubaasi suurendamise või sihtotstarbeliste eraldistega. Eakate osakaal rahvastikus kasvab. Statistikaameti prognoosi kohaselt kasvab aastaks 2040 üle 65 aastaste elanike osakaal 26% ni rahvastikust ning koguarv 332 tuhandeni. Inimesed elavad kauem, aga kahjuks ei kasva sama kiiresti tervena elatud aastate hulk ja nõudlus hoolekandeteenuste			

	järgi kasvab. Eakate hoolekanne on olnud küll KOV korraldada, aga järjest kasvab ka nt dementsuse diagnoosiga inimeste arv, kes vajavad erinevaid tingimusi, mida tavaline üldhooldusteenus ei taga. Kõik eeltoodu suurendab nõudlust ka väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse järele. Üldhooldusteenuse koha maksumus käib klientidele üle jõu. Teenuse hinnad tõusevad järjest, eriti on seda mõjutanud COVID 19 kriis ja energiahindade kallinemine. Keskmisest pensionist ei piisa isegi poole teenuse maksumuse tasumiseks. Teenuse eest aitavad tasuta lähedased, samuti kasvab kohalike omavalitsuste panus. Näiteks: 1) Viimsi vald kompenseerib aastas 25 inimese teenuse maksumust, kulutades selleks 130 000.-€, 2) Tartu linn toetab 300 inimest, panustades 1 milj. eurot. 3) Viljandi linn toetab ca 60 inimest hooldekodu kulude tasumisel, tasudes paljudel kogu pensionist puudjääva osa. Eelarvekulu 2019 oli ca 426 000 eurot. 4) Rakvere linn maksab keskmiselt 65 eaka teenuse eest kogukulus kuni 320 000 eurot. 5) Viru-Nigula vald tasub 2020.aastal igakuiselt keskmiselt 25 isiku üldhooldusteenuse eest, suurusjärgus summas 109 000.- eurot aastas.			
4.	Suurendada asendushoolduse korraldamise kulude katteks eraldatavaid vahendeid Rahad teenuse osutamiseks on KOV-idele eraldatud tuginedes teenuse varasemate aastate hindadele. Käesoleval ajal on enamus teenuse osutajaid hindu oluliselt tõstnud. Asenduskoduteenuse üleandmisel omavalitsustele tekkis olukord, kus senine ministri kinnitatud teenuse hind asendus vabaturu tingimustes oluliselt kõrgema teenuse hinnaga. Asendus- ja järelhooldusteenuse kulud kasvavad seoses 1.juulist 2020 jõustunud seadusemuudatusega, mille kohaselt muutus minimaalne summa, millega kohalik omavalitsus on kohustatud toetama hooldusperet			

	lapse hooldamisel. Võrreldes varasemaga suurenes hooldusperede minimaalne toetamine kaks korda ehk hooldusperele makstava toetuse või tasu miinimum on edaspidi pool töötasu alammäärast lapse kohta. KOVi kulused tõstab ka üldine suundumus jätkata perepõhise asendushoolduse väärtustamist. Omavalitsustelt oodatakse suuremat panustamist, kui seaduses sätestatud miinimum. Näiteks : 1) Kui kuni 2017. aasta lõpuni oli asenduskoduteenuse hind vastavalt 1150 eurot (tavalaps) või 1450 eurot (alla 3-aastane või erivajadusega laps), siis 2020. aastal ostab Tartu linn teenust hinnavahemikus 1265-2250 eurot. Tartu linn on küsinud kõigilt teenuspakkujatelt 2021. aasta teenuse hindade info, mille põhjal teenuste hinnad tõusevad ca 12-31% ja on 2021. aastal vahemikus 1600-2260 eurot. Teenuse hind jääb 2020. aastal eelmise aasta tasemele ainult kahes asenduskodus. Järelhooldusteenuse hind tõuseb 2021 aastal kuni 47%, jäädes vahemikku 590-1920 eurot. 4) Viljandi SA Pere kodu kallim koht hakkab 2021 aastast olema 2550 eurot. Et osutada asendushooldusteenusel viibivatele lastele võimalikult kvaliteetset teenust, mille käigus tagatakse ka perevanematele ja teistele töötajatele vääriline töötasu, oleks vajalik suurendada riigi poolt asendushooldusteenuse pakkumise toetamiseks eraldatavaid vahendeid. Seejuures teeb omavalitsusele asendus- ja järelhoolduse rahastamise keerukaks ka asjaolu, et mõnda sihtrühma (vanema nõusolekul asendushooldusel viibiv laps; eestkostelt ellu astuv noor; mitteõppiv elluastuv noor) ei arvestata riigi poolt vahendite eraldamisel. Et need sihtrühmad vajavad teenust samavõrra kui teised asendus- ja järelhooldust saavad lapsed ja noored, ei piisa võimalusest, et toetusfondi vahendeid võib nende jaoks kasutada, vaid lisaks võiks toetusfondi eralduse suuruses arvestada ka nende sihtrühmadega.			
5.	Leida vahendid KOVile eestkoste korraldamisega seotud kulude hüvitamiseks.			

Eestkoste korraldus vajab üle vaatamist, sest tänane olukord ei taga eestkostetava huvide maksimaalset kaitset. Kohalikel omavalitsustel on eestkostja ülesannete täitmisel probleemiks rollikonflikt, mis seisneb kohaliku omavalitsuse avalikus ülesandes pakkuda isikule kohaseid teenuseid ja eestkostja rollis valvata teenuste sobivuse ja kvaliteedi üle isiku esindajana. Probleemiks on ka see, et KOVi kannavad kulusid seoses eestkostega nii juhul, kui KOV on määratud eestkostjaks kui ka siis, kui eestkostjaks on määratud füüsiline isik. Eestkostega seotud ülesanded on olnud KOVil küll Eesti taasiseseisvumisest alates, kuid nende sisu on oluliselt muutunud. Ka perekonnakoodeksi järgi oli eestkostega seondud teatud ulatuses kohalik ülesanne (eestkoste seadis rahvasaadikute nõukogu täitevkomitee), kuid näiteks ei määratud eestkostjat nendele isikutele, kes asusid mõnes hoolekande- või kasvatusasutuses, seal lasusid vastavad kohustused nimetatud asutuste administratsioonil. Kuni 2010.a. kehtinud perekonnaseaduse kohaselt oli KOV eestkosteorgan, kelle ülesandeks oli füüsilisest isikust eestkostja leidmine ja kohtule eestkoste seadmiseks avalduse esitamine. Vastavalt seadusele pidi eestkosteorgan korraldama ka järelevalvet. Eestkostjaks määrati tavaliselt vanavanemad või selle asutuse töötaja, kus isik asus (nt hooldekodu töötaja). Juriidilist isikut või KOVi ei saanud eestkostjaks määrata. Seaduses sätestati ka eestkostja aruandekohustus, mida pidi eestkostja kord aastas eestkosteasutusele esitama, kuid sellest olid vabastatud vanemad. Alates uue perekonnaseaduse jõustumisest 2010.a. on olukord oluliselt muutunud. Eestkostjaks võib määrata ka juriidilise isiku, ka KOVi. Välistatud on nende juriidiliste isikute ja juriidiliste isikute töötajate määramine eestkostjaks, kus isik asub. Kui suure koormuse see KOVile tõi, võib näha Riigikontrolli auditist, mille kohaselt oli 2017. aasta alguses KOVi eestkostel kokku 1014 last (järelaudit: omavalitsuse eestkostel olevate laste elatisraha sissenõudmine 17.11.2017). Leiame, et seoses eestkoste korraldamisega seotud ülesannete täitmisega ja vaatamata kohustuste olulisele kasvamisele, ei ole riigi poolt KOVile kulude katteks raha eraldatud. Nt 1) Viljandi linnas on täna ühel spetsialistil üle 60 eestkostetava, kellest ca pooled elavad oma kodudes ja kellega seonduvalt on väga palju tööd.			
--	--	--	--

	Optimaalne oleks ca 30-40 isikut ühel töötajal. Ühe töötaja töötasu on praegu ca 25 000 eurot aastas. Vajaksime juba teist töötajat ka. Seega oleks kulu ainult töötasudele ca 50 000 eurot aastas. 2) Rakvere linnas on KOV eestkostel olevate täisealiste arv kasvanud, 2017-2020 aastatel tõusnud 17 inimestelt 35 inimesele. Meie piirkonna kohus eelistab täisealistele KOV eestkostet, sest lapsed ja lähedased loobuvad juba menetluse raames tihti oma lähedase abistamisest või tekivad probleemid eestkostet vajava inimese raha asjadega. Näiteks saadakse teada võlgade summa, kardetakse varadega seotud kohustusi jne. See kõik on toonud väga suure töömahu meie sotsiaaltöötajale, kes korraldab oma igapäeva töö kõrvalt ka täiskasvanute eestkoste korraldamist. 3) Viru-Nigula vallas on eestkostel 8 last ja 10 täiskasvanut, kohtus on otsuse ootel 1 ja kahe isiku puhul on eestkoste seadmise vajadus hetkel selgitamisel. Võrdluseks 2018.aastal oli valla eestkostel 3 täiskasvanut ja 6 last. Hetkel veel jõuab üks töötaja toime tulla muude kohustuste kõrvalt. Kuid KOV sotsiaalvaldkonnale järjest lisanduvate kohustuste valguses jääb järjest vähemaks võimalus süveneda personaalselt iga eestkostetava vajadustesse. Kuna osa eestkostetavaid on laiali üle vabariigi asuvates hoolekandeesutustes, siis on ka eestkostetavate külastamine keeruline ja kulutusi nõudev.			
6.	Näha ette takistusteta liikumise ja ligipääsetavuse tagamise projektide rahastamine riigi eelarvelistest vahenditest või Euroopa Liidu finantsperioodi 2021+ vahenditest ning planeerida vajalikud vahendid EL finantsperioodi 2021-2027 raames. Puuetega inimeste õiguste konventsioon (PIK) ja fakultatiivprotokoll jõustusid 29. juunil 2012. Konventsiooni rakendamise eest vastutavad erinevad osapooled sh ka kohalikud omavalitsused oma vastutusala pädevuses. PIK-i vastu võtmisel juhtisid kohalikud omavalitsused tähelepanu tõsiasjale, et PIK-i jõustumine toob KOV-idele kohustusi, mille täitmiseks puuduvad rahalised vahendid. Nt nõuab PIK ligipääsu tagamist kõigile ehitistele, ka olemasolevatele, mitte ainult uutele, samuti			

	transpordile, infole jne. Nimetatud kohustuse täitmiseks st ligipääsetavuse tagamiseks, ei ole KOV-idele rahalisi vahendeid eraldatud. On oluline, et läbi riiklike tegevuste panustataks ligipääsetavuse saavutamisse ning lisaks ERF vahenditele isikute eluruumide kohandamiseks (mida peaks laiendama ka kütte- ja elektrisüsteemide parandamisele), leitaks täiendavaid võimalusi ka muudeks toetavateks meetmeteks, pidades eriti silmas ligipääsetavust avalikke teenuseid pakkuvatele hoonetele. Silmas tuleb pidada ka seda, et toetataks nii füüsilise kui ka psüühilise erivajadusega inimesi nt lõppenud eluruumide kohandamise toetus oli mõeldud füüsilise ligipääsu tagamiseks. Nt Tallinn kohaliku omavalitsusena on välja töötanud Tallinna ligipääsetavuse arengusuunad 2016-2022. Eelmainitud dokumendi oluliseks ja kandvaks elemendiks on universaalse disaini ja ligipääsetavuse infosüsteemi loomine (tinglik nimetus Accessible Tallinn), mis kajastaks ligipääsetavuse seisukorda hoonete, rajatiste jms linnaruumi osas, jagaks infot elanikele ja linna külalistele, aga oleks ka töövahendiks linna ametitele ligipääsetavuse tegevuste planeerimisel ja mõõdikuks ligipääsetavuse hindamisel. Planeeritav infosüsteem kavandatakse arvestusega, et muuta see üleriigiliselt kättesaadavaks kõigi omavalitsuste jaoks. Infosüsteemi kasutamine on tulemuslik vaid regulaarse hooldamise, sh info uuendamisega ja süsteemi tsentraalse haldamisega. Üleriigilise portaali töös hoidmine vajab riigi poolset rahastamist hinnanguliselt aastas 20 000.-€.			
7.	Tagada Haigekassa poolse rahastusega statsionaarse õendusteenuse kättesaadavus üldhooldekodudes kõigil nädalapäevadel, ja vastavalt vajadusele nt suuremates hooldekodudes ka öötundidel. Tunnustavalt märgime, et alates 2020. aastast rahastab Eesti Haigekassa eraldi teenusena õendusteenuse osutamist üldhooldekodudes, et parandada teenuse kättesaadavust. Õendusteenust üldhooldekodus osutatakse koduõenduse tegevusloa alusel, mida võib omada või taotleda väljaspool kodu asuva üldhooldusteenuse pakkuja (ehk üldhooldekodu) ise või sõlmib haigekassa lepingu vastava teenuseosutajaga, kellel on koostöölepe üldhooldekoduga. Kui üldhooldekodu tahab ise osutada			

	õendusteenust, peab tal olema Terviseameti poolt väljastatud koduõenduse osutamise tegevusluba. Teenuse on rahastatud pearaha põhimõttel, mille suurus on 49,77 eurot ühe üldhooldekodu elaniku kohta ühes kalendrikuus, kuhu kuulub ühe täistööajaga õe ressurss 40 üldhooldekodu elaniku kohta. Tegemist on teenuse osutamisega tööpäevadel, puhkepäevadel ja riiklike pühade ajal teenust ei osutata, mis ei ole mõeldav suures 300-kliendilises hooldekodus (nt Iru Hooldekodu). Ambulatoorne õendusteenus vajab laiendamist kõikidele nädalapäevadele, suuremates hooldekodudes ka öötundidel. Paljud üldhooldekodu kliendid vajavad pidevat meditsiinilist abi, milleks hooldustöötajad ei ole pädevad. Kaaluda tuleks võimalust statsionaarse õendusabi osutamiseks suuremates hooldekodudes vajalike tingimuste loomiseks ja välja töötada sellekohane teenuse rahastamise skeem läbi EHK.			
8.	Tagada esmatasandi arstiabi (perearstiteenus) kättesaadavus võrdsetel alustel üle Eesti. Üle Eesti on suur probleem perearstide teenuse kättesaadavusega. Eesti Haigekassa andmetel on ligi 20 000 inimest ilma perearstita. Tervisekeskuste rajamise kõrval, kuhu on koondunud vähemalt 3 perearsti, tuleks toetada ka üksi töötavaid perearste.			
9.	Tagada koolitervishoiuteenuse rahastamine kõigile õpilastele. Koolitervishoid vajab täiendavat rahastamist. Tervisele luuakse vundament lapse- ja koolieas. Koolitervishoiu olulisemad tegevused on tervise edendamine, haiguste ennetamine, tervise jälgimine ja esmaabi. Koolitervishoiuteenust rahastab Eesti Haigekassa vastavalt õpilaste arvule koolis 1 õpilane - 3,93 eurot Nõutud tööaeg on 6 tundi nädalas. Keeruline on leida õde nii väikesele koormusele ja suurele vastutusele. Praegu on KOV-id sunnitud teenuse toimimiseks juurde maksma. Eriti raskest olukorras on väiksemad koolid. Teema on oluline, sest laste puhul on varane märkamine eriti oluline.			

	Täiskasvanueas ägenevad ja süvenevad terviseprobleemid saavad sageli alguse just koolieas. Probleemideks on vähene liikumine, ülekaalulisus, netisõltuvus, rohke stress, väimne tervis. Suures osas on kooliõe tegevus ennetustegevus. Nt 1) Nõo vald maksab põhikooli tervishoiutöötajale oma eelarvest töötasu 0,5 ametikoha eest kuus 270 eurot. Kulu aastas kokku 4 4 65 eurot. 2) Lääne- Virumaa vald – valla eelarvest makstakse perearstile 400 EUR täiendavat toetust 3) Elva - kohalik omavalitsus tagab tasuta ruumid ning maksab spetsiaalse arvutiprogrammi kuutasu (2018. aastal 1169 eurot) ning toetatud on koolitervishoiuteenuse pakkuja ruumide sisustamist (2018. aastal 1518 eurot). 4) Anija valla poolt on tagatud teenuse osutajale tasuta ruumid ja samuti nende sisustus. 5) Konguta Kool 80 õpilast, sissetulek 314 eurot kuus (summa sisse peab mahtuma kooliõe palk, nõutud koolitused, vahendid, alustades kabineti sisustamine, koolitervishoiu IT lahendus).			
10.	Luua riiklik toetusprogramm noorte tugiüsteemi arendamiseks ja tõhustamiseks. Üha enam vajab tähelepanu noorte väimse tervise toetamine ning noorte sotsiaalse tõrjutuse riskide vähendamine. Rõhutame vajadust pöörata erilist tähelepanu haavatavatele noorterühmadele (sh NEET-staatuses noored, erivajadustega noored, rändetaustaga noored) hõlbustades ligipääsu hariduse, tööhõive ning tervise ja heaoluga seotud teabele ning nõustamisele. Sagevad väimse tervise mured nagu depressioon ja ärevus. Oluline on pakkuda noortele kvaliteetset ja kättesaadavat abi väimse tervise küsimustes ning täiendada ka noorte endi teadmisi ja sotsiaalseid oskuseid selleks, et nad oleksid võimelised väimse tervise probleeme ennetama, ära tundma ja õigeaegset abi otsima. Praegu pakutakse noortele tuge suures osas projektipõhiselt. Noorte tugiüsteemi arendamiseks ja tõhustamiseks tuleks luua riiklik toetusprogramm.			

11.	Laiendada erisoodustuse vabastust töötaja vaimse tervisega seotud teemadele- eelkõige vaimse tervise tasakaalus hoidmise kulud, nt nõustamisteenused, supervisioon jms. Vaimse tervisega seotud teemad on kasvav probleem eriti koroonajärgses- ja -aegses ühiskonnas. Oluliselt on kasvanud nõustamise, supervisiooni ja psühholoogilise toe vajadus. Mures inimesed pöörduvad sotsiaalvaldkonna spetsialistide poole tihti just nõustamisteenuse või psühholoogi teenuse leidmiseks, aga ka teenuse eest tasumiseks toetuse saamiseks. Ka KOV-i enda spetsialistid, eriti sotsiaal- ja haridusvaldkond, vajavad õigeaegset supervisiooni ja psühholoogilist tuge, et vältida läbipõlemist. Haigekassa kulul teenuse õigeaegne saamine on praktiliselt võimatu (pikad järjekorrad ulatuvad kuudesse). Tasuline teenus on psühholoogi puhul kallis. Siinkohal võiks olla võimalus tööandjal neid kulusid hüvitada vähemalt siis, kui teenuse vajadus on otseselt töö iseloomust või -keskkonnast tingitud. Tööandjal võiks olla erisoodustuse vabastus mitte ainult sportimise toetamisel vaid ka vaimse tervise hoidmisel.			
12.	Tagada ravikindlustuseta isikutele esmatasandi arstiabi kättesaadavuseks selle rahastamine riiklikest vahenditest, täna on ravikindlustuseta inimeste abistamine kohaliku omavalitsuse vastutada. Tagamaks Põhiseadusest tulenevat kõigi elanike õigust tervise kaitsele, tagada ravikindlustusega hõlmamata isikutele tasuta esmatasandi tervishoiuteenus ja katta nende statsionaarse raviteenuse kulud. Tunnustavalt tuleb märkida, et alates 2021. aastast toimub rinnavähi, emakakaela vähi ja jämesoolevähi skriining ka ravikindlustamatutele tasuta. Tagada tuleb tasuta esmatasandi statsionaarse ravi teenuse osutamine ravikindlustamatutele. Nt: 1) Tallinnas osutatakse ravikindlustamata isikutele statsionaarset abi Kallavare Haigla AS-is 120 ravikindlustusega hõlmamata isikule. Vastuvõtul AS Lääne-Tallinna Keskhaigla Kopli Polikliinikus, lisaks			

	öömajades õendusteenuse osutaja poolt. Linnaeelarveliste vahendite kulu 2020.a oli 138 000 eurot, kulu 2021.a on 138 000 eurot ja sama summa on planeeritud ka 2022. aastasse. 2) Tartu kulu ravikindlustuseta isikutele aastas on 6000.-.			
13.	Täiendada liiklusseadust lahendamaks invakaartide väärkasutamisega kaasnevaid probleeme. Olukorra parandamiseks on vaja luua üleriigiline parkimiskaartide register, et saada üle-eestiline ülevaade kehtivatest parkimiskaartidest ning võimalus nende kehtivust kontrollida.			